

OROL

OBRÁZKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ-SYTNIAISKY.

Roč. VIII.

Turč. Sv. Martin, 28. Februára 1877.

Číslo 2.

Švihák.

Poveš od *Miloslava Dumného.*

(Pokračovanie.)

II.

„Na zdravie, kmotre!“

„K dobrému úžitku, kmotričku!“

Tak zdravkali si v krčme Šalamúnovej v jednej podtatranskej dedinke dvaja dobrí priatelia a veľkí pijaci, Kubo Surový s Janom Neohrabaným.

Dedinka menovala sa Malinovo.

Bola nedela. Šalamún i jeho Rebeka ochotnou výsluhou dobre sa nepotrhali! Jakoby i nie! Veď bol slavný deň pre nich: zvíťazili a pálenka tiekla. Za Surovým a Neohrabaným prišlo na sto hláv do krčmy a Šalamún, ktorý pred niekoľkými dňami ešte úplnému úpadku svojmu v úsrety hladel, v najväčšej svojej úzkosti

videl, že vec taký obrat vzala, že sa mu práve len teraz šťastie v obci tejto rozzelená.

Po šírom Slovensku zakladaly sa spolky miernosti. Týmto prvým prosriedkom chceli

šlachetní národovci, horliví kňazia a ludomilní učítelia, vylicíť upadlý slovenský ľud z veľkej jeho nemoce, ktorá korene žitia jeho podžierala, kazila. Týmto spolkami mal byť položený základ lepšej budúcnosti tatranského ludu. Ale ľud je rozmazané dieťa, ktoré ne-

chápe blaho svoje a zlorečí obetovavím dobrodincom svojim. Ano, ľud duševne zostalý odstrkuje od seba, prenasleduje a potupuje dobrodinčov a vodcov šlachetných i nasleduje a obľubuje si zhubcov a svodcov zlých.

„Na zdravie, kmotre!“

„K dobrému úžitku, kmotričku,“ zdravkali si s plnými sklenicami páleného Kubo Surový s Janom Neohrabaným. A to ozývalo sa hnusne pách-

nucou krčmou z nepočetných páleným omočených úst.

„A na zdravie nášmu Šalamúnovi!“ ozval sa zase Kubo Surový.

Archimandrit Dučič.

„A na zdravie jeho hoduej Rebeke, našej dobrej mladej panej!“ prizvukoval Neohrabaný.

Šalamún s Rebekou ďakovali občanom za dokazovanú jim dôveru; i priblížili sa k Surovému a Neohrabanému a tiskli jim pravice.

„Do smrti vám to, Kubičko a Janičko drahý, nezabudneme!“ ujistoval krčmár kerhelov.

„Zaplať Pán Boh!“ odvetil pyšne Kubo Surový; „nie preto sa stalo, Šolemko! Uvidíme, kto bude pánom v obci, či ten pyšný richtár Jablonský, čo si syna dal študovať, a či ja tu s mojím drahým kmotrom? Nech cítí i náš kňaz, s kým má držať v obci, kto je tu pánom, a nech i s učiteľom nevychvalujú len Jablonského, jako čoby ten bol z inej hliny, jako sme my! Stotisíc hrmených sa mu...!“

„Netreba nám spolky miernosti, ani knihy,“ pokračoval Neohrabaný; „pre sedliaka je pluh a sklenica dobrej terkelice. Spolky, čertove volky! Mohol len pozerat dnes ráno ten náš kňaz, keď po službách vyzval občanov, aby sa blížili k oltáru a zložili svätú prísahu čo údovia spolku miernosti! Veď sa mu okrem niekoľko Jablonského privrzcencov nik k tomu nahovorit nedal!“

„Ej, čo tam kňaz, čo učiteľ!“ odsekol Kubo, „tí to konajú z povinnosti; nuž nech! Kňaz hovoril, že je to pekný znak, keď sa úrad obce prísahou k miernosti zaviazal. Nech si to má! Uvidíme, za kým pôjde obec. Hej, občania, nech žije náš múdry Šalamún! Čo nás tam po kňazoch, učiteľoch a richtároch!“

Zvuk ztrhol sa zase v celej kréme.

„Pán Boh vás požehnaj, priatelia!“ ukloňoval sa Šalamún, potľapkával sedliakov po pleci, núkal ženy i deti pálenicou a znížil na dnešný radostný deň cepu pálenky na každej holbe o dva krajiare.

Teraz ešte len započal shon.

„Počkaj, pyšný richtáru, veď ty do richtáruješ!“ započal zase reč Kubo. „Kmotre Janko, nech ma čert vezme, jak spočinem dotedy, kým ho o richtársku palicu nepripravím!“

„To bolo dávno obci našej treba,“ dosvedčoval Neohrabaný; „nám treba richtára

sebe rovného, čo by sa nad nás nepovyšoval, s nami obcoval, s nami sa napil.“

„Veď je to len i strach a hróza, čo ten náš chyrečný richtár stvára!“ ozval sa jedon zo zástupu tiež už dobre podnapitý. „Na silu chce byť pánom.“

„Sami sme si na príčine,“ dotušoval iný; „na čo sme mu sami za tolké roky rohy stavili? Bolo ho načim dávno preosiat.“

„Len si pomyslíte, ludkovia,“ započal zase Surový, „nás pyšný richtár dal synka do škôl. Chee mať pána z neho a niet horšieho, jako keď sa stane zo sedliaka pán. Jako čoby Petrikovi práve tak dobre nebolo bývalo pri pluhu jako i môjmu Martinovi, alebo vášmu, kmotričku môj, Janovi. No len no, čo si ten z toho mladého pánika vychová!“

„A ten chlapec,“ vykrikoval Neohrabaný, „nám chce tu už rozkazovať? Jednu hlavu mám, i o tú bych sa smel stavať, že tie novoty to chlapca do našej dediny dovlieklo. Nafúkal sa v tých školách tou múdrosťou a tu ti naviedol kňaza, učiteľa a svojho slavného otca, aby nám tu zakladali ‚spolky miernosti, nedelnie školy,‘ aby nás odvádzali od krémy. Susedia, pytam sa vás, na čo Pán Boh nápoj stvoril? Či nie, aby sme sa posilnili? Dal nám ubohým sedliakom ťažkú prácu a i k nej ohnivý nápoj. I ten by nám ešte mali vziať? Sto hrmených pra...! Keď ja robím, jako to Božie hoviadko, chcem sa i potúžiť! Lahko je kňazovi s učiteľom! Ti do hory nejdú, na pltnici neprestydnú! A majú pivo, víno!“

„Máte pravdu,“ ozvaly sa chriplavé hlasy; „my s vami držíme, susedko. Naši otcovia nevyhliali a dobre sa mali!“

A jeden zanôtil!

„Náš pán gazda, dobrý gazda,
Dobré víno dáva.
A my z jeho lásky
Pime z tejto fľašky.
Náš pán gazda, dobrý gazda,
Dobré víno dáva!“

Šalamún sa rozveselil a Rebeka vykručila si milého speváka.

„Na zdravie kmotre!“

„Na dobrý úžitok, kmotrčku,“ štrnkali si zase Surový s Neohrabaným.

„Nech si tam má ten Jablonský svoje spolky a knihy,“ ohlásil sa územčistý otrhaný sedliak, „náš spolok v krčme je mi najmilším a to naša múdrosť, čo nám náš múdry Šalamún nalieva. Ja len do jeho školy chodiť budem!“

I zaspieval si:

„Statky, nedostatky,
Nemám otca matky,
Nemám koní, volov:
Počo pôjdem domov?“

Nemám kury, husy,
Všetko mi tehor dusí,
Len jedno teliatko,
I to nebožiatko!“

„Teraz už buďte ticho, kmotre, tu, ide Ondro Tulipán na výzvedy, to je zo spolku,“ riekol iný sedliak utrúc si rukávom ústa.

„A čo by ja pred tým hubu mal držať? Keď ide, nech ide! Ponukneme ho terkelicou; aby sa presvedčil, že nemá vlkov pred sebou, jako sa to jeho spoločníci domnievajú. My sa napijeme za svoje a neublížime nikomu, ale i nám nech nik nerozkazuje!“

„Tak je, kmotre. My sme my a čoby priam dakto sto studentov choval. Vítaj Ondrejko!“

„Vítaj, nevítaj,“ odpovedal prichodzí, „prišiel som sem len preto, abych sa vás opýtal, či máte svedomia, ludkovia Boží, že v nedelu v krčme vysedávate, keď pán kaplán i s pánom učiteľom také pekné prednášky v škole držia? Podte ta!“

„Jak koho môžeš zväbiť, Ondrejko, medzi vás, starých to žiakov, nedbám, volaj si jích a pojímaj so sebou. Susedia, ludkovia, nože sa dajte nahovoriť, chodte do školy!“

„My sme zo školy vyrástli, ta pošleme len naše deti!“

„Aspoň vy mladší vstúpte do seba a dajte sa nakloniť,“ prosil Ondrej, „mňa pán učiteľ i s Jablonského Petríkom poslali, aby som zblúdiť ovce na dobrú cestu napravil.“

„Daj nám Ondrejko i s pánom učiteľom svätý pokoj,“ odvrkol mu Neohrabaný, „ten nech sa stará o naše deti a nie o nás!“

„A Petríkovi, pyšnému richtárovmu synovi povedz,“ doložil Surový, „že mu ešte ani peria pod nosom nenarástlo a že už chce starých zkusených ľudí učiť. Ten nech sa stará do takých chlapcov, jakým je sám a nie do nás. A potom, keď Petřík chce byť pánom, rovná mu je cesta, nech ide k pánom; ale nás statočných roľníkov nech nepokušava, lebo mu čosi pošopneme takého, čo sa ani jemu, ani jeho hrdému, nadutému otcovi, čo je i richtárom, nebárs líbit bude!“

„Ale ba len na čo by ste sa to tam tolko dohadovať mali! Najlepšie bude, Ondrejko môj lubý, napite sa s nami.“

Ondrej pohrdlive pozrel na ožranov a odišie smutný zo smradlavej krčmy.

V obci Malinovom bol úrad vzorný; ale čím vzornejší on bol, tým viac sa zpierali proti nemu výstupní susedia a bratia z mokrrej štvrti a ponevác medzi týchto i z lepších gazdov niektorí patrili, nebola to snadná vec statočnému richtárovi, aby dobré úmysly svoje prevádzal a zlému tak ľahko odolať bol mohol. Poriadok pri tom všetkom prísny bol zavedený. Keď bol kto na ulici čo opilý postihnutý a menovite v noci, toho stráž nočnia, z občanov záležajúca, zhabala a do rána zavrela; ráno bol pred richtára postavený a peňazite pokutovaný.

Surového a Neohrabaného nechcel Šalamún nikdy takejto hanbe vystaviť a preto mali obyčajne svoj noclah v komore, kde do rána v spoločnosti husí opicu svoju vyspávali a na úsvite Šalamúnom zobudení pozahumná do domov svojich sa vkrádali.

Richtár Jablonský bol v obci Malinovom jeden z tých roľníkov, ktorí s dobrým prirodzeným rozumom spoujú i dobré srdce. Už vo svojej mladosti, ktorá mu jako sirote v tichom smútku uplynula, stal sa vážnym, do seba uzavreným, prísne o povahe života rozmýšľajúcim. Za mladi musel slúžiť a iných ľudí počúvať, ale nepadlo mu to ľahko, keď, zadosť urobiac voždy svojej povinnosti, videl, že ho cudzí ľudia jako svoje vlastné dieťa považujú a milujú. Statočnosť, vernosť a pilnosť jeho nezostaly bez odmeny. Gazda, u ktorého spravodlivo slúžil, považoval si ho za svoje dieťa. Dal mu svoju jediná dcéru

za manželku. Tak stal sa Jablonský jedným z prvých ľudí v obci Malinovom. Od mladosti svojej nenávidel krčmy, ale rád sedával doma pri dobrej knihe a predčítaval z nej svojim milým domácim, svojej manželke.

Jablonský mal i podareného syna Petra, ktorý priam jako žiačik domácej dedinskej školy veľké dary prezradzoval. takže i učiteľ i farár namlúvali otca, aby synka svojho do škôl dal. Jablonského nebolo veľmi treba nahovárať. Rozum jeho mu to radil, aby zo syna svojho, keď mu Pán Boh čo sirote i tak k veľkému majetku dopomohol, hodného človeka vychoval; i srdce k tomu ho núkalo, to otcovské srdce, ktoré po tom najväčšom šťastí a blahu dieťaťa svojho milého túžilo.

Mladý študent Peter Jablonský vydaril sa úplne otcovi svojmu. Všetky v neho zložené nádeje došly svojho uskutočnenia. Radosť otca, ctihodného kňaza bola veľiká. Učiteľ jeho prvotný v domácej škole, Ján Dobrý, už bol zahol si k otcom do tmavého hrobu a miesto otcovo v Malinove zastúpil hodný syn Jaroslav. Mladý tento učiteľ stal sa najlepším priateľom Petrovým. A bolo to i docela prirodzené. Rovný k rovnému sa vinie. Mladý učiteľ Jaroslav Dobrý bol výborný šuhaj a Peter Jablonský bol vzdelaný, výtectný mladík. I jakže by sa títo dvaja neboli spriatelili, keď i tak v lone tichej, skromnej dedinky boli na seba odkázaní? Ani Peter ani Jaroslav nepatrili k tým chlebarským náturam terajšej mládeže. Oba boli duše ideálne, srdcia všetkému svätému a vznešenému oddané, posvätené.

„Mladost je túžba živá po kráse, je hlas nebeský v zemskej ohlase: je nepokoj duše svätý!“ Takúto mladost žili naši dvaja priatelia. —

Pekný je to obraz, drahí čitatelia moji, jaký zápal mladej duše a sila mladej obrazovnosti o živote ľudskom nakreslí človeku! Je to vznešený svet, v ktorom si mladé za pravdu, dobro krásu horiace srdce žije a bije. Kto ste ho z mladíkov slovenských videli, prezili, povedzte mi, či vám nenie večne drahým? K vám, vy biedne duše, ktoré ste k tej výši duševného sveta nevyšli, k vám nemám iného slova, mimo toho: že ste po-

lutovaní hodní! Čo more bez perly, čo úsvit bez zory, čo obloha bez slnka, čo zahrada bez kvietka, čo strom bez puku, čo ruža bez vône, čo ptáčik bez letu a spevu, čo rok bez jari, čo jar bez rozvitku — to je mladost bez ideálov! Nerozumíme my to jalové rojčenie, to sháňanie sa za malátnym citom svetobôlu, to svädľému kvietku podobné klonenie hlavy myšlienkami sveta nákazou nabraťými preplnenej — to nenie svet vidín pre slovenského šuhaja, to je svet zkažený moderných junochov. za mladí vyžitých, zostarých sveta synov! S tými chceme na veky mať pokoj!!

Svet našej vidiny, svet našich mladistvých ideálov je iný, je svätý! Krásu jeho vylíčiť pero moje nedovedie, dôstojnosť jeho vysloviť jazyk môj nemôže; no srdce moje ho pocítilo, oko duše mojej ho videlo, duch môj sa v ňom kochal. . . Kto je to v stave o sebe tvrdí, čo ja; tomu opisovať nenačím; kto okom duše svet ten nevidel, tomu ho darmo opisovať budem!

Dost na tom, keď poviem, že taký ideálny život žil náš Peter Jablonský.

Kto sa kráse, dobru a sláve posvätil, tomu sa ideál jeho v mladistvom živote na rozličný spôsob objavil. Predmetom jeho je jednomu veda, druhému umenie a tretiemu národ. Ideál jeho, jakým je kolvek, k letu vyššiemu ho unáša, preč hore od nízkej zeme až k prestolu Boha a zem mizne pod nohami a nebe mu kynie slávou svojou.

Peter Jablonský zaľúbil si svoj národ, ten bol jeho ideálom. V mladistvej duši jeho mimo lásky k drahým rodičom a školským súdruhom ešte iný cit ľúbosti miesta nemal, k tomu bol ešte i primladým. Celou silou duše a celým citom srdca svojho privinul sa on k svojmu národu, za ten sa modlil, na ten myslel vo dne i v noci, tomu mienil všetky svoje sily, schopnosti i život posvätiť. Lud, ten upadlý, lud slovenský kriesiť, budiť, sošlachtovať, k povedomiu a hrdošti národnej viesť — to bola svätá snaha jeho života. Výsledky, jaké si v tomto svätom diele sluboval, blahé pocity, jaké si nad zdarom tejto úlohy svojej predstavoval, tá radosť duše, ktorá mu z vďačnosti pre-

budeného ľudu vykvitnúť mala, už vopred, už teraz ho celou blaženosťou naplňovala. Keď mladúsky Peter k národnému povedomiu v slovenskej spoločnosti žiakov na školách v P. . . prišiel, jak dobre mu padlo to povedomie, že je on syn ľudu. Tak, jako sú hrdí šľachtici na svoje hárby a na svoj pôvod, tak nie menej bol Peter Jablonský rád nízkemu rodu a pôvodu svojmu v tej nádeji, že zotročený ľud svoj bude vodiť, učiť, vystríhať a blažiť. V jeho obrazotvornosti ohnívej, mladistvej ožiarená slávou stála hora olivetská a hora Tábor, no zahrada Getsemanská a muk plná Golgatha neprišla mu na um. Kedy mladá myseľ dumala o prekážkach a nehodách? Kedy mladé srdce snilo o pohromách? Na jeho oblohe nieto žiadnych mrakov, na jeho obzore slnko nezapadá: tam sú samé ruže voňavé bez trňa, tam sú samé blesky svietiace bez hromov.

Mladý Jablonský s priateľom svojim Jaroslavom bavili sa v zahrade. Predmetom jich rozhovoru bol jim upadlý slovenský ľud, pozdvihnutie jeho jediná os, o ktorú sa i myšlienky i snahy i všetky jejich skutky otáčaly. S nadšením nevýslovným dali sa do práce. Podpora farára a richtára, otca Petrovho, dodávala jim sily, odvahy a zlátila túžbeným zdarom jich jarabé nádeje. No, sretli sa s odporom, a to s odporom väčšiny ľudu, nektorými surovými občanmi zavedeného.

„Kto by lakal sa odporov, brat môj!“ hovoril Peter Jaroslavovi, „každá svätá a blahonosná vec na svete musela byť vybojovaná a víťazstvo pravdy nebolo nikdy bez obetí.“

„Ja nelakám sa obetí, brat môj; ale že ľud náš svojich priateľov nechce znáť, to ma trápi, to bolí.“

„Ja som tiež ináče bol presvedčený o našom slovenskom ľudu; ale nedivím sa, že je nedôverčivý, lebo bol často podvádzaný; nedivím sa, že sa tak ťažko dá za vyššiu vec oduševniť, veď bol dlho otročený.“

„Nevyhováráj ho a neokrašľuj jeho zlozvyky, brat môj, a nebuď optimistom. Keď ten ľud vidí, že obcujeme s ním, môže nahliadnuť i šľachetnosť našej snahy, môže presvedčiť sa i o hotovosti našej ku všetkým,

bárs jak ťažkým obetiam a keď vzdor tomuto všetkému preca nám nedôveruje, preca nás omlúva — to sa mu nedá odpustiť. Vidíš, uznaj sám, čo tvoj neunavený otec tejto obci dobrého učinil: a či väčšina nenie proti nemu? Ani naše podniky sa prosred tohoto ľudu nevydaria.“

„Nehreš, brat môj! Nebuď malomyslný. Vieš, čo veľiký spevec dunajský Kollár spieva: „Vítězství to nechci, jenž by z nebe padlo dolu na zem bez boje!“

„Pravda, ale keď si predstavíš, čo sa dialo u nás predošlú nedelu, Petor môj, keď si pomyslíš, že v kostole ráno len asi dvannásti občania zaviazali sa slubom svätej prísahey, že budú údami spolku miernosti, keď povážiš, že na hlas vodcov svojich prirodzených len asi dvadsať občanov sa sišlo do nedelnej školy a na stá hláv pilo v kréme: jako sa ti to zdať bude?“

„Pravdu máte, pane učiteľ,“ ozval sa za nimi známy hlas richtára Jablonského. „Pozrite, čo prišlo od slúžnovského úradu.“

Jablonský oddal učiteľovi písmo a v tom stálo od slova do slova:

„Ponevác dosavádny richtár obce Malinovo, Štefan Jablonský, z mnohých priestupkov, menovite ale zo zlého hospodárenia s obecným majetkom a peňazí z pokút nashromazdených, na protizákonné ciele vynakladania obvinený do vyšetrovania padne a tak ďalej úradovať nemôže. pokiaľ by sa úplne neospravedlnil, týmto sa ct. občanstvu obce Malinovoho úradne na vedomie dáva, že sa s dočasným vedením úradu predstaveného obce Malinovoho horlivý občan Jakub Surový poveruje. Ďalej sa vyzýva občanstvo obce Malinovoho, aby zajtrašieho dňa o desiatej raňajšej hodine v obecnom dome shromazdené úrad slúžnovský očakávalo, ktorý vyšetrovania započne a potrebné v obci poriadky z naloženia jeho veľkomožnosti pána podžupana stolice porobí.“

Naši mladí priatelia zkameneli.

Vážnemu richtárovi Jablonskému vyrovnili sa dve veľiké slzy z očí a mladí priatelia slzili s ním.

Starý Jablonský zavzdychol si:

„Náš ľud je nehoden“

„Tam sú naše ideále!“ riekli mládenci.

Bola to tráplivá, hrozná noc, ktorú tito traja šlachetní ľudomilovia prežili. Na spanie nebolo ani pomyslieť; zostali teda po bromade v školskom príbytku. Predmetom jejích rozmlúv bolo rozberanie prípisu slúžnovského úradu a tu lámali si hlavu na tom, ako by bol mohol chudák zhodený richtár obce prísť na tie priestupky, ktoré sa mu v ňom za vinu kládly. Darmo si hlavu lámali, nenasli naskrze nič trestu hodného v celom účinkovaní jeho. Tráplivá, hrozná to bola noc.

„Nesmúť, otec môj!“ hovoril mu rozžialený Peter, „tys nevinný. Sú to len pokusy tvojich nepriateľov, Surového, Neohrabaného, snáď spolu i s našim notárom Perohryzom. Tvoja nevinnosť vyjde jako slnko krásne na svetlo a protivníci tvoji sa hambif budú; viac poviem, budú porazení a my budeme môcť úmysle svätej veci tým lepšie prevádzať. Ja verím, že po mraku bude milé jasno. Nesmúť, otec môj drahý!“

„Len toho sa bojím,“ riekol učiteľ, „že v našej obci zjajtrajšieho dňa krivda za stôl zasadne. Kto vie, či je porážka nášho šlachetného pána richtára nie úradne navlečená?“

„Nech je tomu jako chce! Z čoho ma obvinia? Ja s obecným majetkom zle hospodárom? Či sa pod mojím úradovaním i dlhy obecné nevyplatili i hora nenadobudla? Z pokút došlé peniaze na protizákonné ciele vynakladám? Mám to! Z tých peňazí dal som na Maticu, supplikantom a ročne predplatky na noviny. No, to všetko stalo sa následkom uzavretia obce. Pravda, že notár Perohryz, Surový, Neohrabaný a s nimi nektorí protestovali; ale väčšina uzavrela urobiť tak ako som urobil.“

Bola to trapná, bezsenná noc v tej škole; no, bola to hlučná, veselá noc v tej malinovej kréme!

Tam boli s notárom Perohryzom Surový, Neohrabaný a týchto prívrženci, a popri inštalácii pálenčenej dočasného richtára spolu učili sa nepriateľsky proti Jablonskému smýšľajúci zavedení občania svoj zajtrajší zástoj, jaký pri vyšetrovaní na újmu obžalovaného prevádzať majú.

„Na zdravie kmotre!“

„Na zdravie kmotričku!“

Tak si štrnkali zase Surový s Neohrabaným.

„Neviem, či nezpyšnieš, kmotre, keď už richtársku palicu nosiť budeš, a či mi takým úprimným kmotrom, jako si mi dosiaľ býval, zostaneš!“ usmieval sa Neohrabaný na Surového.

„Pletky, plotky, kmotre!“ odvrkol mu tento. „Veď je to len do času.“

„Nebude to do času, môj drahý pán sused, pán richtár; bude to definitívne hned zajtra, a postaráme sa i o to.“ tvrdil pán notár Perohryz, „aby po boku vašom bol vicerichtárom náš dobrý sused Neohrabaný! Keď vy dva úradovať budete, potom zkvitae obec Malinovo. Občania, pripite na zdravie novému úradu. Nech Bôh živí pána richtára Surového i s pánom vicerichtárom Neohrabaným!“

„Nech žijú, nech žijú!“ ozvalo sa krémmou z pálenčných úst.

„A nech Pán Boh živí nášho nevyrovnaného pána notáriuša!“ zavolať Surový.

„Nech žije, nech žije!“ ozvalo sa zase a občania napili sa, rozveselili, popili. Šalamún s Rebekou tak srdečne sa objímali, jako by sa len dnes boli sobrali.

V obci Malinovom všetko je na opak. Dobří zúfajú si, zlostní sú bez seba od radosti a škodoradosti. Jablonskému nastaly ťažké dni. Jeho najvýdatnejší tešiteľ a zástupca, ctihodný staručký kňaz je veľmi smutný, úplne zronený. Mladí priatelia naši Peter, syn prenasledovaného, a statný učiteľ Jaroslav Dobrý ztratili hlavy pri posledných udalostach a úderoch, ktoré sa zvalily na hlavu statočnú nevyrovného otca a priateľa — Jablonského.

Vyšetrovanie previedlo sa v obecnom dome. Obec shromaždila sa, a Jablonský mohol sa hned z počiatku pojednávania presvedčiť, že má v tom abecnom shromaždení málo priateľov, že sami spolu s nim dosiaľ úradujúci sú proti nemu, že sám slúžnovský úrad stolice drží s osvedčenými nepriateľmi jeho.

To bolo mnoho pre šlachetné srdce, pre poctivú hlavu obžalovaného.

„Jakým právom ste, bývalý pán richtár, z peňazí, ktoré z obecných pokút sa shro-

maždily a pre nemocnicu stoličnú odovzdať sa mali, 200 zlatých na „Maticu“ dal? Aby ste snad ten „obrázok“, ukázal slúžny na diplom matičný, ktorý bol v úhľadnom rámci na stene obecnej dvorany zavesený, obci kúpiť mohli? Drahý to obrázok! Pytam sa vás, občania, či ste to uzavreli, aby ste si obrázok od „Maticy“ za dve stovky kúpili? Povedzte mi pravdu!“

„Nie, to richtár s učiteľom samovoľne urobili,“ kričali mnohí.

Neohrabaný vyskočil a ztrhol matičný diplom zo steny, rozbil sklo na ňom, hodil ho na zem a pošliapal po ňom.

Jablonský s učiteľom mlčali, keď videli usklebujúce sa tváre opilcov. Statoční občania neopovážili sa hovoriť.

„Či ste si to tiež uzavreli, občania, že si noviny držať budete? A kto jich čítavaľ?“ pýtal sa ďalej slúžny.

„To Jablonského robota s učiteľom; oni jich čítali!“ ozval sa zástup.

Jablonský mlčal.

„Kto chce noviny čítať, nech si jich kupuje zo svojho vrečka a obecné peniaze na ne netroví,“ poznamenal pán slúžny.

Tak išlo vyšetrovanie ďalej. I vyslovil sa pán slúžny v ten smysel, že musí nechať bývalého richtára suspendovaného a potvrdiť dočasného v úrade, ktorého hneď pred tvárou obce zprisahal. Na tom nebolo dost. Pán slúžny šiel ďalej. Vicerichtár, jako pravá ruka richtárova, tiež nemôže zostať v úrade svojom; ten mal, vidiac, jako richtár neprave hospodári, oznámiť to slúžnemu. Vicerichtár nebol sa dosvedčil čo zjavný nepriateľ richtárov, preto dolu i s tým. Za vicerichtára bol potvrdený Jano Neohrabaný.

Na to odobraly sa všetky veci od Jablonského. V pokladnici malo byť v poslednie dni sobraných daňových peňazí vyše poldruha tisíc zlatých. Včera jich notár s richtárom odčítali a do pokladnice uložili; napozajtrí mali byť bernému úradu do blízkeho me-

stečka odnesené. Pokladnička i klúčik boľ v richtárskom dome. Otvorili ju a našli prázdnu. Na truhlicí nebolo znaku po násilnom otvorení. Podozrenie padalo na hlavu Jablonského.

Surový a Neohrabaný chceli ubohého ihneď insultovať; no, slúžny to nedovolil. On veril, že je Jablonský nevinný, ale snad klúčik popustil, snad neкто z domácich...

Občania šoptali si, že pýcha pred pádom chodí, že má hrdého syna študenta. Kto vie, vraj, kto v obecnej pokladnici gazdoval?

Slúžny naložil notárovi a novému úradu o to sa postarať, aby pod troma dňami pokladnica v poriadku bola; i dokladal, že on nechce Jablonského na celý život nešťastným urobiť.

Jablonský bol hmotne i mravne zničený. Chybujúce peniaze vystanovil; v krátkom čase chalupu i role svoje odpredal a z obce tej sa vystahoval. Z celého majetku jeho len tolko mu zostalo, že si v inej obci želiarsku chalupu s malým gazdovstvom odkúpil a tam tvrdou prácou horko ťažko sa živil.

Na ďalšie študovanie milovaného syna svojho Petra nemal viac prosriedkov.

A Peter kam sa podel?

Videli ste útlý mladý strom, keď mráz kvet jeho opáli alebo víchor zroní? Videli ste pekný rozmarín násilno zo zeme s koreňom vytrhnutý? Tak predstavte si mladého Petra Jablonského, ktorému tie najutešenejšie kvety spanilej nádeje mráz zlostí ľudskej opálil, ktorého z pôdy, na ktorej sa blažene cítiť mal, jako ten rozmarín násilne i s koreňom životným vytrhli?!

Dokončil gymnasium, zložil s vytečeným prospechom zkušku dospelosti; teraz odobraf sa chce do Prahy abo Viedne na medicínsku fakultu, aby sa lekárstvu vyučil. Zmarené boly jeho nádeje!

I prijal úrad vychovavateľský v jednom pauskom dome.

(Pokračovanie nasleduje.)

Rajčo Nikolev.

Poveš od *Jozefa Belly*.

(Pokračovanie.)

III.

Úsvit na Balkáne.

Mesiačik zbladnul, hviezdy zkapaly,
 Jasot zorničky sa tratí,
 Zore sa rannie začervenaly,
 Brieždi sa v chopcov úvratí;
 Slnko z oblohy vytrčí hlavu,
 A na Balkána pozrúc výšavu
 Sňah v leskot limbačiek mení.
 A jak by z krdla tým vyvábený
 Dovádza po skál mochatých srieni
 Kamzík krkolomné scény.

Ponad úzlaby, zo skál na skaly
 Skáče capko krivorohý.
 Len raz mu jeden krok zle vypáli,
 Vymknú, vyklznú mu nohy —
 Tam je! snať v bezdnej leží priepasti,
 Na jeho rany nieto viac mastí. —
 Tam — nepozorník šialený.
 Iba keď v grúni zas zdravý zbláci,
 Kto poklisnul sa s výšavy,
 Nenie ešte vždy ztratený!

Hmlička za hmličkou z ticha sa vznáša
 Z jedného grúna na druhý,
 Hneď zase vetrik v úboč poznáša
 Oblačisté tieto kruhy,
 A jak by rušeň železnou čiarou
 Naraz zahvízdí, zrachotí chmárou
 A roznesie ju v šíry svet.
 A všetko zmizne prostorom dialným,
 Jak mnohé túžby osudom žiaľným,
 Jako mnohých nádejí kvet.

Kráľ si lietavcov povetrím pláva
 Ponad hory, doly, bory;
 Krydlo vesluje, chvílkami stáva
 Oddychujúce, keď sa zmorí;
 A hneď zas výškou láme kolesá,
 Hneď zdá sa točiac hladieť na plesá,
 Jak by v nich chcel vidieť seba;
 Alebo z boka na bok sa krúti,
 Jak by dol zletieť nemal ni chuti,
 Kým nevidí svoj kus chleba.

Naraz sa zpusťí sťa jasná strela
 Perúna sväto-ptáčisko,
 Pazúry napnúc do svojho ciela
 Rozďavuje zobáčisko,
 A v okamžení pán je obeti,
 Lež v tom sa ozve, kulka doletí —
 A cár operencov leží.
 Nuž hľa, jaká je tá márnosť sveta!
 Po orlu mocnom, po tom je veta
 A slabuškó srňa beží.

Srňka beží za ozvenou pušky,
 Tónom svojho zachránenia
 Päť, šesťráz zhučí od stráne k stráni,
 Až sa vždy v slabších zvukoch odstráni
 V hustý les k večnej nemote.
 Tak inde vznikol, inde s žitím hral,
 Inde mohylku los mu vykopal —
 Jak státisícóm v živote!

Mohylou echa: hustá bučina,
 Pod bučinou vatra horí,
 Okolo vetry chrápe družina,
 Čo sa rada s Turkom borí.
 Postielkou jej je pažit zelená,
 A perinôčkou rosa studená,
 A líšta padlé zo stromu.
 A preca jej teplo, preca mäkkusko,
 Tak si spí sladko, jak by ju lúžko
 Páperové hrialo doma.

Čarovný to ľud, bárs i vo spaní —
 Ľud to zväťša — junač mladá,
 Bárs odpočíva, preca je v zbrani:
 „Hajduk zbraň po smrti skladá!“
 Radosť tie vzorné obzrieť postavy,
 Ten kroj východu od piat do hlavy,
 U mnohých ťažký od zlata.
 Modrý dolomáň, čiapka červená,
 Také galoty, opánky z lena:
 To je odev pomsty brata!

Dva kolo spiacich momci obchodia
 V poplach vyzývať určeni,
 Lebo o zkazu družstva závodía
 Deň, noc Turci rozzlobeni.

Naraz o pušky oprú sa oba, —
Iste jich chódze zmrzela doba,
A z úst jedného zavznelo:
„Ja bych len, bratčok, mal vyzvedieť chuf,
Čo to už tretiu noc v tých horách čuf,
Jak by pod zemou dunelo?“

„A ja by zase väčšiu vôlu mal,“
Ozve sa jedon z ležiacich,
„Čo by ti niekto zámku na pysk dal,
Bys nebudil ľudí spiacich!
Či nevieš, že sme len na svitaní
Na tieto prišli zmorení strany
A nespíme od hodiny?
A preto radím: jazyk za zuby!
Bo ináč obom zapchám vám huby
Dákym chovieslom čačiny!“

V tom praskot ráždia hádku pretrhne
A pozdrav z blízkej hústiny
Našími chlapeci prekvapu trhne
Moc elektrickej mašiny.

Lež tú hneď vetrík smelosti zmetie
A cievy pušiek už sú opreté
V prsoch muža ozrutného.
A v tom zas: „Vítaj, bratku, rodina!“
A Bôh vie, jaký názov zpomína
Kopa ludu zbudeného.

A už mu jedni v náručí ležia,
Druhí mu ruky stískajú,
Tretí zas týchto odmeniť bežia,
Zo všetkých strán ho vítajú,
Od radosti ho dobre nezjedia,
Ani miesta dosť len nevedia,
Vyzvedom niet konca kraja.
Ledva jednomu dačo odvetí,
Už nedočkavo, jak malé deti,
Zpytujú sa naraz dvaja.

A zas: „no máš čas!“ stranou poverá
Viac neznámych došlého;
Handžár, pištole za pás upráva,
Zchytené naňho samého.
„Ba vers' nám preliat, bratku, olovo!“
Prejmu i týmto zas iní slovo,
Zývajú a trúc si oči.
Len jedon hádže zrak po úbočí,
Hneď sem, hneď zas tam, či dač nezochí,
Hneď na hosťa zazre, bočí.

A kto je tento? Muž ešte mladý,
Duchom veľký, telom krásny,
Berlu hajdúckej on nosí vlády,
Je vodca družstva vehlasný;
O ňom zná povest Hercegovina,
Bulhar je hrdý naň čo na syna,
Ctí ho Bosna i Serbija;
Turek klaje ho čo pomstiteľa,
Rájah svojého žehná priateľa —
Meno: Vukič Vasilija.

Ešte raz v let dá zrak svoj sokolí
Hladiac zvlášť k jednomu miestu,
Lež iste všetko najdúc po vôli,
Svoje reči pustí v cestu:
„Bratku, prv, jako by som Ťa vítal,
Alebo ktos, čos? teba sa zpytal,
Povedz, jak si sa k nám dostal?
Kde všetky pirte, všetky priechody,
Všetky sem v skalách len možné chody
Strážami som obsadiť dal?“

„Veď tie i strážia! Lež od večera
Ja vás už tu v horách hľadám;
Každý som salaš prezrel, vera,
„Ani šlak vás len nezbadám.
Len jak sa počne kus prebriežďovať,
Zazrem veľkého orla polovať,
A tu schytím pušku z pleca,
Naňho pridržím, pták sa vyvalí
A zrovna na grúň roháčik malý
Hybaj! — ušiel smrti z vreca!“

Sotva vypálím, tu z jednej chrasti
Péro, váš súdruh, vybehne;
Naraz pri jednej stanúc morasti
Pozerá, ani sa nehne.
Rajčo, snad to tys? na mňa zavolá;
Ver ja, kmotričko! odpoveď bola;
Hneď sme sa oba poznali.
Za ním viac z vašich dobehlo ku nám,
A po shovore cestu mi ku vám
Mileradi ukázali.“

„No a ja som sa i zo sna zchytí!“
Zamieša sa jedon z kola,
„Lež za mam ucha som to pocítil,
„By to rana pušky bola!“
„I ja ver, bratku!“ — druhý: „nuž a ja?
Neztrhli sme sa naraz obaja?“

A stráž nás iba vysmiala.“
 „I ja viem o tom,“ náčelník na to,
 „Lež host môj, jak že vec sa má táto?
 Čo ta z domu k nám dohnala?“

„Oj, vojevodo,“ mňa osud smutný
 Z rodinného lona ženie.
 Odchod môj z domu odchod bol nutný,
 Už pre hrdla zachránenie;
 A to pre syna všetko mojeho,
 Pre jedináka menorovného,
 O nehož som v piatok prišiel.
 Bol mi s ovocím v Turkov ležení,
 A ztadiaľ Rajčo, syn môj milený,
 Nikdy mi viacej neprišiel.

Jak vždy, podvečer domov ho čakám.
 Chlapca nič. A už mrkalo;
 Však hneď nehodu myšlienkou makám,
 (V pravom mi uchu zpištalo)
 Deväť hodín je, desať udrelo.
 Na mne úžasom až trnie telo,
 Žena moja mi božeká.
 Idem mu proti, — hladám ho všade,
 Myslím k posledku: nocuje v sade, —
 A tam — ni stopy človeka.

Ani len neviem, jak som osvitol;
 Vraciam sa, chlapca niet doma.
 V tom sa mi súdruh jeho naskytol,
 Trasúcima začnúc rtoma:
 Jak že, vraj, s Rajčom vašim vyzera?
 Ja som v tábore tiež bol s nim večera.
 A kdes ho nechal na mraku?
 Jedon mu vojak všetok tovar vzal,
 I bil ho; nuž ja v nohy som sa dal,
 Bych tiež nemal pletku dáku!

Vo mne krú sovre. hnev, bôl otáča,
 A kto dojde v týchto mukách?
 Turek vyškundlý, jako to mača,
 Nesúc Rajču hábky v rukách.
 Zazrem krú na nich, zvolám: kdes jich vzal?
 Našiel. Var bys jich kúpiť vôľu mal?
 A chlapä: tento Rajču bil!
 No mne už viacej nebolo treba.
 Poviem: poslední raz jiedols chleba!
 Schytím nôž, vrah sa v krvi vil!“

„Tak tomu treba, dobres' mu zrobit!“
 Prevýši jedon viac hlasov,
 Čo by si ho bol na kusy zdrobil
 Jak ja poturčenca z Jassov,
 Čo pre výčitok popa starého.
 Jemuž bol veniec vzal dcére jeho,
 Na kôl dal stoknúť chudáka.“
 „Dost o tom teraz, poshovenia maj,
 Najprv cudziemu dohovorit daj!“
 Zahriakne vodca žvatláka.

Host pokračuje: „Čo som robil mal?
 Turek reve, sebou mece.
 Schytil som pušku, svojim s Bohom dal,
 A vzal som nohy na plece.
 A hľa, preca ma šťastná náhoda
 V tretí deň vám už do lona dodá —
 A ja chcem s vami žit i mriet!“
 „Vítaný si nám, bratku, vítaný!“
 Hneď sa na všetky ozýva strany.
 „Len sa neboj hajdúckych bied.“

„A ešte jedno, bratia, vám poviem,
 Čo vám asnaď tiež vhod prijde.
 Jako istotu oznámiť vám smiem:
 Spása nám do Bulhar ide!
 V Diurdeve Rusov už jako mrvy,
 Iskender tiahol proti nim prvý
 A večera Achmet rukoval,
 A vôbec celá Bulhar armáda
 Už sa pobrežím hraníc rozkladá:
 Ten čas by sa použiť mal!“

Napnute Vukič tú zprávu prijme,
 Usmejúc sa, fúz si zkrúti,
 Dlhú rukama pušku objíme,
 Hlas hnevny z prsú vyrúti:
 „Beda vám, Turci, tisícraz beda
 Za tú neprávosť, čo rod môj zjiedá!
 Dial nás nemáte sužovať!!
 Za tú myšlienku hynúť chcem storáz!
 Nechcem ja v horách tyranstva o vás
 Hrôzozprávy dial počúvať!

Čo deň, to horšie, priatelia moji!
 Zboj, lúpež na všetky strany;
 Veď nech to takto s nami postojí,
 Vyničia nás Musulmani!
 Tak, jak tá vatra to drevo sziera,
 Tak rod náš hynie i naša viera

Pod zubom vrahov pomory.
 Jak oheň voda, tak moc tyranna,
 Skoro snáď pomsta Bohom zoslaná
 Z koreňa vyvráti, zborí!

A tejto sväto-pomsty nástroje
 Buďme my, bratia Hajdúci!
 V Balkánu horách v spolčenie troje,
 Spojá sa Slávy junáci.
 Hajduk národu staňe si v čelo,
 A ľud náš, úfam, povstane smelo:
 Vyhráme! A jak padneme?
 Veď slavne padnúť tiež je zvíťazif.
 V otroctve lepšie život nezažiť.
 Preto ta, bárs pohyneme!

Čo že sa máme jako zver divá
 Potíkať po horách tmavých?
 Kde Hajduk jak tá lovený býva,
 Bárs často mstí lovcov dravých.
 To je lós zverstva, ale nie ľudí!
 Mňa toto dávno z tých hôr už púdi:
 Dobyť si voľnosť obciánsku.
 V obciánstva kruhu voľnosť len zkvitá,
 Kde rovnopráva moc je rozvitá,
 A toho niet v Musulmansku!
 Ludu bude dost, zbrane snáď tiež dost.
 A čo, bars by dač chybelo?
 Veď kosa, cepík, dobre zlámu kosť,
 Neraz zničia bodák, delo!

Bôh často slabším mocných premôcť dá,
 On sám víťazstva veniec v rukách má,
 A dá ho pravde, — dúfajme!
 Bôh spravodlivý pravdy je otcom,
 Nám ju brániacim bude on vodcom,
 Len v neho dôveru majme!

Oh ba i Ruska srdce zbúrily
 Krivdy nás ničiacie katov,
 Už svoje k pomste vysielala sily
 Našich rodo-viero-bratov.
 Oj, delá hrmia už za Dunajom.
 Boh dá, i našim že budú krajom,
 Len dobu vzácnu užime!
 Spojené sily vždy viacej môžu.
 Preto tú nočniu nechajme ložu,
 Poďme, rod náš zobudíme!“

Družstvo tým jaté: „Poďme, pôjdeme!
 Tvoja vždy je našou vôľa!
 Kam len chceš, brat náš, s tebou tiahneme,
 Zvlášť za rod, vieru do pola!“
 Vukič zahvízdne, grúne odvetia,
 A sfa kurence k sliepke priletia
 Stráže k Hajdúkov otcovi.
 A voľné deti rabskej otčiny
 Kráčajú hrdo cez hôr skaliny
 S túžbou: sniáť rodu okovy!

(Pokračovanie nasleduje.)

Z Turčianskych Teplíc do Trenčianska.

Cestopisné náčrty od *Laskomerského*.

(Pokračovanie.)

Od Prievidze dolu je údolie utešené, široko-rovné, pozdlž vysokými, uhladenými a zarastenými horami ohraničené. Zeminy rovinou sú znamenite pestované a honosia sa bujnou úrodou. Hneď tu hneď tam zastaví sa ti zrak na dákom peknom panskom stavisku, už jako snáď sa skvejúcom, už v zelenom úkryte ležiacom. Keď obrátiš zrak na sever, zhladneš asi na pol hodinu cesty od Prievidze na malebnom kopci konča stromoradia úplne zachovalý hrad Bojnice, s tohož mena mestečkom. Meno jeho poukazuje na

slaviansky mythos. Hrad stojí na nummulitickom (peniažkovom) vršku a známy je mimo krásneho okolia, i starožitnosťami a pamätnou mnohoročnou lipou, ktorá sa v jeho dvore nachádza. Hrad bojnický nachádza sa v dost dobrom stave. Otočený je širokým jarkom a pevnou bašťou. Objem lipy činí tri siah. Roku 1393 vydal majiteľ hradu Leostach Jelšavský, čo nádvorník Uhorska, jednu listinu pod košatou, vtedy 92 rokov starou lipou, čo zo slov „sub tilia nostra“ vysvitá. Lipu túto mal zasadiť dľa povesti ludu Matúš

Trenčanský, v ten rok, keď posledného Arpádovca Andreja III. pochovali. Mestečko Bojnice vyplienili Turci r. 1533, to isté stalo sa r. 1599. Hrad zaujať nemohli. Neskôr dobyvali ho voje Bocskayho, až na rozkaz grófa Stanislava Thurzu poddal sa hrad po desaťmesačnom dobývaní grófovi Mikulášovi z Berčína. Bojnice boly dakedy sídlom ev. slov. superintendencie. — Hrad a panstvo bojnické patrí teraz grófovi Jánovi Pálfyemu.

Kým som ja rozmanité útvory hôr, romanticky zostavené hrady, hrádky, byliny a horniny obzeral, obdivovala moja družica utešené, nepriehľadné, zbožím oplývajúce nivy, kapustné sady a tučné stáda po pastvinách. A každý z nás po svojej chuti robil si slinky. Práca je všade pekná, ale i požehnaná, čomu pravda priaznivá poloha a úrodná zem na veľkej sú pomoci.

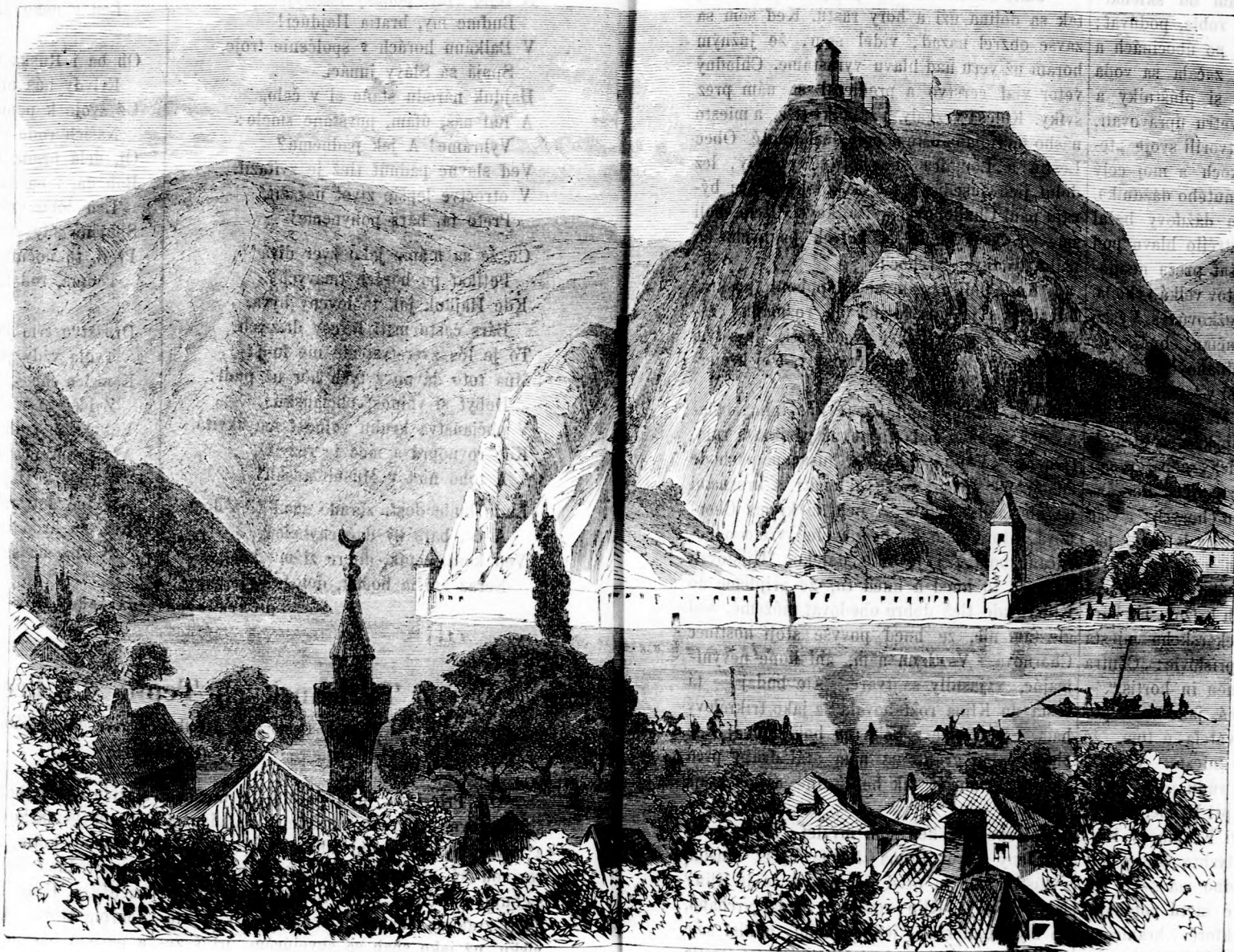
Prvá obec za Prievdzou je Koš; dla mena je asnaď otcom tam z tej strany vysokých Strážovských hôr, asi 5—6 míľ ďaleko v Trenčiansku ležiaceho Košeca. Za Košom nasleduje osada Nováky. Tu opustili sme širokú, hladkú, na juhozápad proti Nitre vedúcu hradsčú, i obrátili sme sa kolmou čiarou na sever.

Vzal bobo hradsčú; no i bočná táto cesta bola dost dobrá pre nás chudobných ľudí, ktorí sme

Strachom prešli. Prišli sme do Leloviec. Táto pod hladkým kopcom ležiaca obec nehonosí sa ničím zvláš-

nym, vynímajúc asnaď jej meno, ktoré jej obyvateľstvu lichotivým nenie.

Od Leloviec vystupovali sme pomali níz-kym, jako nevykysnutý chlieb širokým kopcom.

Pevnosť Veľký Orník na Drine.

Kopec tento, jako vidieť som mohol z preryvaných mimo cesty sa ťahajúcich jarkov, pozostáva povrchne z nánosu vápenného, žulo-

vého, rulového a červeného pieskovca. Zišiel som z voza, abych obzeral tieto horniny. Výsínka ťahá sa od severo-východu, od hôr Magurských a kryje v sebe tých hôr mr-

zašlých časov. Zvláštna to obyčaj, šibenice na najčarovnejších výhladných miestach stavať! Či to preto, aby zo všetkých strán a ďalekých krajov videné za postrach tvrdého svedomia ľuďom slúžily? A či preto, aby pekný svet opustil šibencovi tým ťažšie padlo? Je v tom každom spôsobom jakási malícia ľudská! Tento „prívetivého“ postavenia predmet bol síce už voľačo ošarpaný, ale pri najbližšom upotrebení ľahko by sa dal ponaprávať. A tak i mne pre ten pekný ináč a veselý výhľad ťažko mi bolo rečenú šibenicu opustiť.

Čo sa výhľadu týka, mali sme z ľava hory Ptáčnika, jako spojenca Kremnických vrchov, trachitické hory a tohože speku (konglomeratu), na ňomž kdesi náš učení D. Štúr na malom priestoru lávu zočil; na pravo Inovecké hory, na sever Maguru, a za tými Strážov. Sám kopec delí dolinu nitriansčú od dolinky Belianskej. Pojal som malé ručné kúsky granitu so sebou, i dali sme sa kopcom dolu, a tak došli sme do Novejsi.

Novejsa leží pri riečke Belanky. Videli sme v pondelok predpoludním mladú chasu v zahrade pri krčme na kolky sa hrať. Tato hra pripomína už na Moravu; ale hra na kolky predpoludním a v robotný deň pripomína na — darebákov. Od Novejsi poberali sme sa na sever pomali síce,

viny; povrch jej je hladký, pluhom a bránou česaný. Na kopci, z ktorého je najsvobodnejší obzor, stoja zbytky šibeníc, jako sláva

ale voždy vystupujúc na hor popri Belanke. Na ľavom brehu potoka nechali sme Vrbany a prešli sme mimo Somároviec. V jakom pokrevnom

stupni pri založení svojom tato obec stála s Lelovcami, toho som sa nikde dočítať nemohol. Od týchto, hľa Somároviec začalo sa ráno ešte jasné, potom omrdené nebo smolif. Počínal Strážovský vetor tam od sklenárskeho Zliechova, kde búrky robia, podúvať; zplašená hmľa škriabala sa po úbočinách a z týchto smutných plachiet začala sa voda preciedzať. Prítahovali sme si plúštniky a dáždniky do surmy a proti vetru upravovali, jako Rímania, keď štietami tvorili svoje „testudo.“ Chrópalo po dáždnikoch a moj celý obzor sial po rebrá vyťahnutého dáždnika. Ale Zliechov fúkal a Perún dážďový bežal heď do Nitry. Slnko síce strčilo hlavu pod perinu, nastala zima, ale pršať preca neopovážilo sa, a to je pre turistov veľká výhoda.

Prebehli sme Diviaky a Ježkovúves. Výška cesty z Ježkovej vsi do Skačian obnáša už do 500 metrov. Mimo Kostnanovej vsi došli sme do Rudného, kde kedysi v istom smysle slovenský Priesnic — farár Madva svoje ďaleko široko siahajúce aeskulapské divy strájal. Madva meno tohoto geograficky nepaterného bodu urobil až v zahraničí známym. Sem fahaly celé roje každého druhu chorých; a viac ešte jako tito žehnal priedidský lekárnik pamiatku stravujúceho Rudna a jeho farára. Pohľad na pohrabište Rudného nepreukázal nám menší počet nadhrobných krížov, lež bárs na druhom a inom, bez lekárskeho miesta cmiteri, uvedúc mi na myseľ príslovie: „Contra vim mortis nullum medicamen in hortis.“

Slovenské miestne mená, jako to už poznamenané poučujú pozorovateľa o tom, že vyslovujú vlastnosť samého miesta. V Rudnom musely byť bane na rúdu. Tak jesto Rudno neďaleko Žarnovici pri Hrone, Rudno v Sedmohradsku, Ruda pri Krapine v Horvatsku atď.; pri osadách týchto všade byly a sú bane. I tu meno Rudno má svoje vysvetlenie v horninách, ktoré sa tu potýkajú: rula totižto s vápennákom, ktoré v hraniciach svojich obyčajne rúdy vylučujú a síce už železo, už srebro atď. Od Kšinnej prez Rudno sú tieto horniny po Bojnice obrúbené útvarom eoceným.

Vyššie Rudného tratí sa cesta, aspoň čo do pristrojenia a nastáva z toho ohľadu cesta

viac menej osirotená, no ešte dost schodná. Obchod od Novej vsi hore bol veľmi chatrný, na celom tom kuse sretli sme len jednu príležitosť s pánom farárom.

Jako cesta dobrou svojou povahou klesne, tak sa dolina úži a hory rastú. Keď som sa zavše obzrel nazad, videl som, že južným horám už veru nad hlavu vyrastáme. Chladný vetor vial čerstvo a predieral sa nám prez švíky. Kolesá vrzgaly a žalúdky tiež, a miesto nášho meridianu ešte nebolo dosiahnuté. Obec Leštín a Lomnica smutnejšie vyzeraly, lež dolní jich susedia a tak sa zdalo, že tu bývajú páni Chudobovci a Psoťkovci. Item, boli sme vo vysokých už, ačkoľvek pekných, no málo úrodných vrchoch.

Konec boli už zamyslené, pohonič poškrabával sa a ja som hľadel na rozmanité zápole, nie z geologickej zvedavosti, ale s tým potajomným želaním, keby ony radšej krojer-sýrom byly.

Pri Lomnici odfal som kus toho žiadaneho krojeru a bola to pekná pásikastá rula, (Gneis). V tom fahajú v husacom pochode známi po širom svete sklenári s krosnami na pleciah. Pýtam sa jich, či kréma Chornová, ktorá nám k obedu veľmi vrelo odporúčaná bola, či je ešte ďaleko. Ujistovali nás, že to hneď a hneď tu, že príjdeme do Klina, kde tiež dobre obedovať môžeme, keď ale tam nie, že hneď povyššie stojí hostinec Chornová. Všetkým nám, ani kone nevynímajúc, vyjasnily sa tváre. Ale bodaj — tá cesta do Klina rozfahovala sa jako trikráľový had. Šlo to vše z boka na bok, ledvaj sme obišli jedon grúň, už nám stál druhý pred nosom, a šlo to tak bezčíselne a bez kraja a konca.

Konečne, keď som myslel, že na novo nalezenej ostrov Fraňa-Jozefa uzreť musím, vylúštili sme sa pred Klinom. A čo je Klin? Nuž Klin je Klin, osadka medzi vrchami, so štyrmi dierami, jedna nadol, odkiaľ sme prišli, druhá nahor, kade sme mali ísť, tretia lavo v bok do Valaskej Belej, a štvrtá hore do neba, kade vari len dážď padáva, lebo pochybujem, žeby sa sem slnko zatáralo. Tento sem vrazenej Klin sú dve tak rečené krémy, z vonku tak pristrojené, že som sa

neopovážil dnu vstúpiť. Ostýchavým hláskom interpellujem pred dvermi stojáceho chlapa z vyvoleného národa, či by tu kone a my tiež stravou obednou opatrení byť nemohli. Odpovedal, že pre všetkých inšie nemá, jako pálenku a toto a tým pokázal na dľaň. Tam som videl čosi podobného otvorenej knihe. Podlaha v krčme bola čierna a vrch biely. Z podlahy trčaly ovsenie šupy a na nej mrvila sa so živými kostošmi ďaleko páchnuca brindza.

„Ďalej!“ zavznelo heslo a motali sme sa z Klina von. A zase to tak išlo jako v pľových zuboch semo-tamo. Čistá bystrá Belanka nám v úsrety spiechajúca, z oboch strán strminy a časté sutiny predošlých privalov, zabávaly našu tlačenu myseľ. Cesta na úbohý kraj dosť dobrá, úzka síce, ale dobre udržiavaná doviiedla nás konečne pred malú zpusť krčmu. Zpusťili sme kotvy, a s radostným úsmevom vykylili sme sa z rebrín. Ruky vo vačku, čiapku vo väzoch a dýmku v zuboch priblíži sa nám Ben Juda. Všade tito a len tito, jakoby sa krčmy len pre tento vyvolený národ byly zrodily; čo iste tiež je psychologický zjav na poli ethnologickom. Krčmu tvoril nevelký krichel a druhú kocku predstavovalo prístojace humno. Koniarne nebolo; kone teda dostali hospodu v holohumnici a krm v koryte. I my lační, jako sme boli, vrútili sme sa do krčmy, z pijárne upravili nás do osobytnej chyžky, na tvrdo dláženej tým istým mozaikom, jako ho Bôh skrz belanský nános pred tisíce rokmi utvoril rozkázal. I zovniutorne i vniutorne všetko to vyzeralo po chudobo-paholsky. Na všetko, čo sme si k obedu pýtali, prišla odpoveď:

„Všetko, všetko mám, len to nemám.“

Po dlhotrvavších konferenciach prislúbená nám bola zapražená polievka s lievaným cestom, chlieb, víno, (víno? áno) — a na mätko varené vajcia. Aby ale vajcia ozaj len mätkými ostaly, naložil som prísne židovke, aby jich dlhšie nevarila, len kým sa — jeden „otčenás“ pomodlí.

Ubohá, s veľmi na pred vyhnutým chrbtom krčmárka klátila sa ku ohništu a celý personál stál v živom pohybe. Bličiak práskal a čistý modrastý dým hnal sa komínom, kým

krčmár domácu česť konajúc z rozličných stolovín povytahovanými prístrojmi, ku nádejnému obedu prípravy konal. Pekná to vec, ale unovné čakanie obedných kandidatov! Prišla konečne misa, ale prvá ližica — ja nemôžem za to, znechutila sa mi. Tak sa mi zdalo, že je polievka zapražená petroleumom. Išla „ad acta.“ Čože viac? Mám reku ešte mäkké vajcia pred sebou! I tieto neboly k jiedeniu: jedno, dva, tri, všetky tvrdé, jakoby byly zkamenely! Vezmem uhorku na vidličku, tá zase bola veľmi útlocitného srdca i rozpadla sa v nič vedená do úst už na pol ceste. Chcem si žiale vínom prehnaf: nebesa! radšej kameňný olej, jako tento Nesmieler. Ostal nám ešte neporušený chlieb. Vybral som sa do kuchyne; krčmárka podsypala mi ešte pár vajec a tak pristavil som si sám vajcia a modlil som sa sám, keď to už jej na prosto nešlo, ten „otčenás“ — a vyhral som. Uložil som si celé hniezdo nádejnych kurciat do zúzika a s povedomím filosofickým, že „natura paucis contenta,“ kým kone svoj dinér odbavili, prepustiac jim ešte i čiernu kávu na pospas, vybral som sa s kladivkom ku zápole, ktorá v blízkom susedstve sa vypínala, i zkúmal som zjavivšie sa tu horniny.

Tu našiel som rúce odkrytý červený piesočník a žabičník (quarcit). Je to tá páska quarcitu, ktorá delí krystallinickú Malú Maguru od vápenákov hôr Strážovských. Rovno-bežne s týmto ťahá sa druhý pás až po Valaskú Belú. Zaujímavé sú v susedstve týchto červených piesočníkov vyvinuté útvary neocomské, jura a liasové vrstvy.

Keď som svoj krátky výlet s malou koristou chladného kameňa ukončil a kone tiež už nemali čo chrúmať, pobrali sme sa z Chruňova a či Chornova, hodného to soka Leloviec ďalej. Za správnu výsluhu ďakujúc a platiac, vtisol som krčmárovi na znak úprimnej vďaky do otvorenej dlane jeden výtisk „Žida dľa Talmudu“; lebo jako mi napadlo, Alcibiades jednomu vraj zaucho vylepil, že nemal — Homera.

Ešte pod časom táblovania opatril nás hostinský geografickými vedomosťami, aby sme sa smelo pustiť mohli cez Zliechov do Košeca.

Ihned pozvých krčmy rozchádza sa dolina vo dvoje; nižšia, väčšia dolina s cestou vede prosto na sever do hút zliechovských, kde veľké sklenné závody jestvovať majú. Tejto cesty mali sme sa vystrihať a naraziť tú na lavo na severo-západ. Od krčmy prebrodili sme Belanku a ledva niekoľkými kolajami značenou pasienkou vstúpili sme do označenej dolinky. Videli sme z boku cesty pusté lazy so zamazanými obyvateľmi. Všetko to ovánalo biedou, a aby to tým smutnejší náter malo, plazila sa hmla. Prešli sme asnaď dvadsať ráz jarok od Zliechova dolu tekúci, a asi tolkoráz prešli sme sriedave medzi župy nitransko-trenčianskej, ktorá tu v jarku hraničí. A náš pohonič ozaj dobre veslovať musel, aby sme medzi rakov alebo do bahna nevlezli. Už tu ozaj kultúru ani dla Liebigovho mydla, ale ani dla cesty merať nemožno; i odkázaní sme na kompas. Až po dobrej chvíli prišli sme opätne na dláždenú cestu, ale na takú, jako by ju sám Lucifer bol vysýpal a tu už bol kontinent trenčiansky. Horniny sú tu neocom-vápenec s belemnity, toho istého druhu, čo v Chočdolomite pri Bartoške v turčianskej župe na ceste do Harmanca proti B. Bystrici sa nachodí. Zo zvertalého belemnitu nevidieť obyčajne len úzku hlbokú dierku, a v spodku jej čnejúci hnedý ražník. Tieto vápenáky sú teda totožné s tam tými turčianskymi.

Po tejto chroplavej ceste viezli sme sa sriedave po neocomských vápenákoch a po neocomských mergloch až po Zliechov. Čím viac sme sa blížili k Zliechovu, tým viac vystupovala cesta a pri samej obci dost strmo.

Okolie Zliechova urobilo na mňa dojem kraja okolo Lúžnej alebo Magurky v Liptove. Badať po všetkom, že sa človek k nebu blíži. Najhlavnejšia, kultivovaná bylina je zemiaky. Pomedzi zemiakami zhýňajú sa v plátených, izabella žltých, veľmi jednotvarných košelach upísané ženy. Čepce majú z nebieleného plátna, rohaté, jako by v nich, na obe strany po jednom ostiepku zakrútené maly. Dievčatá pásly pekný, skoro bezvýminečne, brunastý statok. Nebozatá podobaly sa Beduinom. Burnus (plachtu) pretiahnutý mali prez hlavu a okolo krku stiahnutý, spodok visel voľno,

a tak chránil jim hlavu v podobe priliehajúceho čepca a spodok tela v podobe plaidu. A tvár kukala von jakoby z okrúhleho rámca.

Na severovýchod vypína sa mohutný vrch Strážov. Jako nás zazrel, podzdravil nás, zosnímuc z temena sivý zalahnutý oblak. Po stranných lúčkach sem tam roztratené javily sa koliby a štále.

Obec Zliechov leží 2760' nad hladinou morskou.

Od hostinca Prievidzského (894') vystúpili sme teda o 1866'.

Zliechov obydlený je široko ďaleko známymi sklenármi. Do krosien, na chrbte pripravených, naberú sklo v tablách, hlubených nádobách a obrazoch, a tak s dlhou týkou v ruke, v dlhých kabaňách putujú chudáci po svete, aby to, čo jim doma skúpa pôda poskytnúť nevládze, vyhladali si kupčením v cudzine. Títo mravenci tak, jako i naši drotári, čipkári, pláteníci, šefraníci, brdári a olejkári a tým podobní podomoví kupci rozprchnutí na všetky strany sveta, len na veľiké sviatky vianoc a veľkej noci, i to nie zavše, prichádzajú domov na opekance a koláče. Mnohí z nich zloží krosná a kosti v cudzine a jeho nerozlučná palica zastaví sa mu na hrobe sťa pomník jeho nepozorovaného bytia.

Vyjdúc na rubicon mojej púti, stál som jako Hercules na rozcestí. Krčmár, táto stesnená obecná inteligencia, upravil nás na cestu a odtiaľto šlo to hlboko vrezanou strmou dolinou. Bože, komu to tu napadlo osadiť sa a kedy? Príčina to musela byť veľmi smutná, asnaď v taký čas, keď dolnie úrodné kraje znepokojované a nepriateľmi napadované bývaly. Buď tomu jakokolvek, ale i tu meno nič dobrého nezvestuje; lebo Zliechov alebo Zlýchov, dosvedča, že chudáci občania pre zlú chovu prinútení sú chlieb si inde hľadať. Si non e vero e ben trovato.

Pravda je a istý príznak okolných jakostí, že miznutím bohatej nivy a pohodlných krajov, miznú i panské byty. Hodná chvíľa tomu, čo nám paláce a hrady z vidiny zmizly. Tieto kraje sú len pre kabaňu a pre ovseniacky žalúdok.

Nedoprial mi čas, abyh sa s touto obcou dlhšie zabával, s obcou, čo sa viac neba jako zeme dotýka.

Hneď pri samom Zliechove, jako sme sa na dol klonily, sretli sme sa na úzkej ceste so zliechovskými voziarmi. Vozili skaly hore, čo sa mi tak zdalo, jako by do mora vodu liali. Dobrych ľudí veľa sa smestí, tito ale nemuseli byť dobrí, lebo sa nepratali. Vystúpili sme, kolko sme mohli; ale to nepomohlo nič a neprekazilo hromženiu jedného mladého pohoniča:

„Fire, ehatta ti, mer mi madarok vadung.“

Ja som ihneď pred touto na Zliechove (2760') istotne vysokou kultúrou smeknul širák a nevedel som v svojom predivení v náhlosti citu svojmu iného výrazu dať, jako v slovách:

„Až na veki amen!“

Toto pohlo jeho kamarátov k homérskemu smiechu. Škoda, že nie som kultúrministrom, ten chlap by bol posavád — školdozorcom.

No, na to všetko sme sa chvála Bohu preca neprekotili, lež pri medzi-národnom pokoji rozišli. Dolu zostupujúce prišli sme do Rovného, čomu ale meno úplne nezodpovedá; lebo som nič rovného nevidel, nevynimajúc ani tých chlapov, čo z trhu domov sa klátili. Tolko je isté, že na súdny deň anjel tam silne trúbiť bude musieť, aby chudákov Rovňanov v tej hlbocine pobudil.

Zápole z oboch strán dolinky sú strmé, hrozné, už biele, už červené. Na chodníku zo Zliechova proti Mojtiánu pod sedlom v sivom vápennom mergli nachodiť sa má skamenelý „Aptychus pusillus“ a „Terebratula dyphia.“ Javia sa tu, nakoľko mi bolo možno súdiť z voza, biele, sivé dolomity a červené krinoidové vápenáky a hrčavý úskalný vápenák (Klippenkalk). Tieto poslednie v hrozivej výške vypínajúce sa nad dolinou, s roztečenou červenou farbou vynímaly sa zvláštne, jako by jim čučoriedky z hrtana vytekaly.

Medzitým viedla nás cesta vše len dolu a dolu, a ľahko stala by sa nám bola otupnou, keby z trhu z Košeca nazpät vracajúci sa trhovníci ju neboli obživovali. Na každých dakolko sto krokov sretali sme húfy horského

ľudu, obyčajne vo sprievode hoviad, obyčajne ale i s dokonalou opicou. Veru častejšie tvrdo bolo rozoznať, či gazda hovädo a či hovädo gazdu vedie. Ba čo viac a čo horsšie, mnohý vypijúc rumplik páleného, staväl sa opilým za celý liter. A v tom väzí hrozný hriech, že náš ľud v opilstve jakýsi junácky výraz, jakúsi zásluhu chlapstva zamýšľa. Ani z ďaleka nehúta, že ožranstvo je osklivým hriechom.

Po dlhšej chvíli začínala sa cesta rovnať, jarok prestával hrmotne skákať a tu i tu videli sme zase vedľa cesty lúky a úzke polia, na lavo v bok jednu, pozdejšie i druhú dolinu s cestou a po nej putujúci vonkovský ľud, vo sviatočnom trhovom rúchu; pravdepodobne boli to obyvatelia z Kopca.

Prišli sme do Košeckého Podhradía, kde už zase zočili sme pekné, dobre pestované ovocné stromy okolo chalúp vysadené. Nad obcou, nad ešte vyššieho vrchu výbehu stojí malebný hrad Sokol, pravda už v rumoch; ďalej na sedle tohože kopca stojá pekné panské majere.

Jako táto veleba zašlej slávy bojovných, ba veru i zbojníckych vekov, srdce citlivého človeka púta a prejíma, tak púta myseľ badatela geognostických pravekov, tajných prírodných dejov, uložené pozostatky v okolitých vápenákoch. Jasně bedlivé oko nášho Dan. Štúra preniklo tieto velikánske juraské zápole a jeho pero vyzradilo nám v jich hlbínach uschované poklady.

Dľa D. Štúra jestvuje na ceste z Mráznice do V. Podhradía sivý merglový slinec, a v tomto slinci naleznuol on nerasty: ammonites Nisus. d' Orb. A. Astierianus, A. Honoratianus.

Od Podhradía a či Sokolovho, ktoré z jeho povýšeného stanoviska už do širokej považskej doliny nazerá, bere celé okolie úhladnejšiu tvárnosť na seba. Celá príroda zdá sa byť umytou, učesanou. Za krátky čas nachádzali sme sa v považkej doline v oči Váhu.

Keď tak človek celý deň medzi vrchami po dolinách sa plietol a nad hlavou visiace zápole každú chvíľu ho zachlopíť hrozily, veru dobre mu padne a vydýchne si, keď

zase ďalší obzor sa mu usmieva, a keď voľnejšie oči po nivách a ďalších hôrnych retazoch rozháňať môže.

Dolina otvára a šíri sa viac a viac; tu podlaha jej pozostáva z vrstiev novotvorných (neogen), povrch ale z potopných (diluvialných) nánosov, s rozličnými vodnými prívallami zo Strážovských končiarov zplavených väčších menších kameňných okruhlíc. Povrch celého útvaru je rovný, k Váhu slabúško nachýlený, vejáru podobný.

Košeci tešili sme sa veľmi; lebo sme tu úfali naše trochu deroutírované žalúdky do poriadku uviesť a to tým viac, že Košec je mestečko, kde sa práve na statok, nami postretúvaný trh vydržoval. Plnými veslami hnali sme do hostinca. „Panem a syrcenses“ sme pýtali, ale náš hlas ohlušený bol hukom sedliackých pijanov, ktorý ozýval sa za vypraženou rajnicou smrdiacej a preplnenej pijarne. Veľmi uníženým hlasom utiekal som sa ku hostinskej, ale odpoveď znela, že už dávno po obede a že ani nestačí. V zúfalstve opísal som jej našu cestu a živými farbami predstavil som jej pred oči vypytné naše žalúdky. Zúfale polozenie dodalo mi tolkej výrečnosti, že konečne povolila, že kóšer mäso, jaké sa práve pre muža z cesty sa navracajúceho varilo, nastolí.

Prepadené kóšer mäso bolo tvrdé jako krčmárkino srdce; chrúmalo nám pod zubami, jako keď levov v menažeriach krmia. Čo nedostačilo mäso, vynahradil šalát, jakýsi druh lopúchu s olejom tým a takým, jakým lesníci puškové cievy a stroje natierajú; ostatok dotisli sme chlebom; opravdu dobre nám chutilo víno. Nuž, žalúdok obsiahol preca dačo teplého a hovädzieho a človek sa dobre cíti, keď takto s hovädzinou do potyku príde.

Pokým zase kone svoj olovrant zkončili, vyšiel som na dvor a obzeral som hemžiaci sa, jedajúci, kričiaci ľud. Statok všeobecne pekný a čistý, veru v najviac pádoch svojich vychovateľov prevyšujúci, bol silne zastúpený. Chlapov málo som videl celkom triezvych a keď som porovnával, nuž sa mi oči rohatých zverov o moc mudrejšie, alebo aspon opatrnejšie zdaly byť, jako tie jich opitých pá-

nov, ba v daktorých vyčítal som jakési opovrzenie. Keď tieto chudiatka, tiež božie stvorenia od hladu ručali, hajdákali holomci o prekot pri páleničku; no nepoviem že všetci, ale i väčšina. I tu presvedčil som sa o tom, že slovenský pospolitý ľud je vtipný i dobrosrdečný, ale i ľahkomyselný a to veľmi. Kus viac seabedomia by mu neškodilo!

Neďaleko tohoto rámsu na výšinke stojí v kontraste s týmto, pekný, solídny kostol živým plotom obhradený, pri ňom fara, ktorej cteného obyvateľa práve som sa priberal navštíviť, keď tu heslo pohoniča zavznelo: „ďalej!“

Košec je skromné mestečko, má avšak známu a dejepisnú minulosť, ktorej svedkovia, mimo pochybných historických, sebe odporúčujúcich zpráv, celkom zmizli.

Pod svedkami tými rozumieme hrad Košecký, ktorého najmenšie rúmy už nevidieť.

Povedá sa, dokázané to tuším nenie, že tu kedysi prebývali červení mníši. No tých na Slovensku až privela spomínajú; jestli všade panovali, kde jich spomínajú, nuž jich bolo jako myši. Listina Albrechta kráľa pripomína r. 1483 Petra, syna Štefana Malého z Cazy. Koncom XVII. storočia Petröczy tu za časov Vesselényiho, no i na Muráni, Lupči a B. Bystrici známeho, sprisahal sa s Tökölvecami otcem i synom, keď rozmýšľali Leopolda cisára, svojej neveste Margite zo Španielska v úsrety idúceho, chmatnúť. Spoluvinníci Zrínsky, Nádaždy, Frankepán lapení prepadli súdu. Tito páni postavili sa v Košeckom hrade na odpor generálovi Heisterovi. (Generál Heister — Kurutzen Meister).

Heister obliehal hrad; no Tökölveci a Petröczy svojimi Trenčanmi bránili sa údatne. Starý Tököli prechorel náhle a povážlivo, čím obrana zámku mýlená bola. Aby tiež chytení neboli, popchli v noci, utekajúc dúskom až na Lykavu, kde vraj starý Tököli i zomrel.

Opustená posádka poddala sa i dostala svobodný odchod. Zámok bol do zniku rozválaný, čo aby sa tým ľahšie stať mohlo, povolani boli okolití poddaní. A tak teraz jeho sláva pochovaná leží. V tomto zničenom hrade kedysi urobený bol plán o uchádzanie

sa tureckej pomoci k prevedeniu úmyslov Tökölovských, ktorých hlavním agitatorom bol Petröczy. Z tohoto vidíme, že u Turkov priateľstvo hľadať, nič nenie nového, jako

vôbec nič nového pod slnkom; ale i to pravda, že následok tej snahy bolo na popol a prach obrátenie hradu Košeckého.

(Pokračovanie nasleduje.)

Líška a osol.

(Krylov.)

„Odkiaľ že sa odkiaľ vlečieš pozdná noha?“
Líška, sretnúc osla, tak ho oslovila.
„Teď idem od leva. Ach pre Pána Boha!
Kde že sa podela, krstná, jeho sila?
Pred tým, keď ti zreval, zastenaly hory,
Utekal som i ja neraz jak pochabý,
Kde ma oči viedly, od tej hroznej stvory.
A teraz na starosť, v diere líže dlaby.
Ver mi, že sa ho už žiaden zver nebojí,
Za urážky staré každý naňho brojí;
Každý sa po svojom zadiera do neho,
Ten ho kúše zubom, ten rohom kde ho...“

„Ale si sa leva hádam ty nedotknul?“

Líška oslovú reč posmešne pretína.

„Prečo že bych sa nie?“ osol sa napína:

„Čo bych sa ho ja bál? Ja som ho tiež kopnul;
Nechže on oslove kopytá spomína!“

* * *

Tak i duša nízka, kým ti v ruke vláda,
Trasie sa pred tebou, jak pred prútom dieta:
No len zpadni dolu z postati tej slavnej,
Nuž ta prvá kopne, prvá vysmeje ťa.

Nezabudov.

FEUILLETON.

O Malenke.

Prostonárodnia povestí od J. Ch. Andersena.

Bola jedna žena a tá si veľmi priala, aby mala dieťa; ale kde nič tu nič. I zašla si k starej čarodejnici a riekne: „Ach, stará mamička, tak rada mala bych dietatko; či by ste mi neporadili, jako bych k nemu prišla?“

„Ej áno, áno; poradím ti, dcéra moja, poradím,“ riekla ona. „Vieš ty čo, tu máš semiačko jačmeňné; nenie to také, jaké rolník na roli rozsieva, ani také, jaké sliepočka zobkáva. Zasaď toto semiačko do kvietniku a uvidíš, čo z neho bude!“

„Ďakujem za dobrú radu!“ riekla žena a podala čarodejnici dvanásť bielych peňazí. Keď prišla domov, zasadila semiačko do kvietniku, a hneď vyrástla zo semiačka prekrásna kvetinka, jako lalija, ktorej lístočky složily sa by púčok.

„Jaká je to utešená kvetinka!“ zvolala naradovaná ženička a lúbala belasé a žlté

lístočky a jako kvietočok polúbila, rozvil sa púčok a ženička poznala, že je to veru lalija; ale v niutri kvietočku sedelo na zelenej lavičke malilinké dievčatko, švarné a utešené, nie väčšie, lež je malíčok, a ženička dala mu meno — „Malenka.“

Dievčatko malo kolísku z peknej, blyskavej orechovej škrupinky, líhalo na lístočkách z belasých fíjalek a prikryvalo sa ružovým lístočkom. V tejto kolíske spávalo v noci, a vo dne ihrávalo sa na stole, na ktorom stával tanier s vodou, kolom do kola vencom z pestrého kvietka ozdobený. V tanieri na vode plával veľký list tulipánový, na ktorom Malenka sedávala jako v lodičke a po vode sa vozila, a dve biele nite byly jej veslom.

Plavba bývala radostná! Malenka plávala sa i spievala lúbezne a rozkošne, a ľudia

hovorovali, že dačo také dosiaľ, čo žijú, nevideli a nepočuli.

Bolo raz v noci, keď dievčatko vo svojej utešenej kolíske spalo, i skočila rozbitým oknom do izby ohyzdná ropucha, celá mokrá, i vyskočila rovno na stôl, na ktorom Malenka v kolíske, ružovým lístočkom prikrytá, ležala a buvičkala.

„Ej, bola žeby to za nevestička pre môjho synáčka,“ zakvákala ropucha, i vzala orechovú škrupinku i s Malenkou, ktorá v nej spala a vyskočila zo stola rozbitým oknom do zahrady.

V zahrade bola bystrá, široká riava, a za jej brehom bola široká a hlboká bariara, v ktorej ropucha so svojim synom bývala. Mladý pán ropuch tak bol hnusný jako jeho matka, a keď uzrel švarné dievčatko v orechovej škrupinke, hneď sa ohlásil: „Kvak, kvak, kuňk!“ A nevedel druhú reč.

„Nehovor tak hlasno, aby sa nezobudila!“ napomínala ho stará ropucha, „mohla by nám uletieť, lebo je taká lahučká jako prášok z labutieho páperia. Posadíme ju na široký list kopytníkový, a ten jej bude osamotelým ostrovom, z ktorého nám neujde. I prichystáme jej izbičku v barine a tam budete oba vedno bývať?“

Nedaleko plávalo množstvo kopytníku s listami širokými a zelenými; najväčší z týchto listov bol najďalej a k nemu plávala ropucha i položila orechovú škrupinu s dievčatkom na list.

Ubohá Malenka prebudila sa ráno, a keď videla, kde sa nachádza, dala sa do veľkého plaču, lebo prosred širokých vôd a ku brehu sa dostať nebolo jej možno.

Stará ropucha bola na samom dne bariery a okrašľovala svoju izbičku rákosím a kvetom všelijakým, aby príjemný prítulok svojej neveste prichystala. I plávala s ohyzdným svojim synom pre kolísku Malenkinu a postavila ju do izbetky, do ktorej Malenku uviesť chcela.

Keď k nej prišla, poklonila sa jej a riekla:

„Tento je syn môj a tvoj budúci manžel. Budete spolu bývať v barine v krásnom kaštieli!“

„Kvak, kvak, kuňk,“ prisvedčil mladý ropuško a mlčal.

I vzali kolísku a odplávali s ňou, — stará ropucha a jej syn, mladý ropuško. Malenka sedela samotná na zelenom liste a plakala neprestajne, lebo nežiadala si bývať v barine pri starej škaredej ropuche, i nechcela sa vydať za ohyzdného ropuška.

Rybky pod vodou videly ropuchu a počuly, čo hovorila; i vystrčaly hlavičky nad vodu, aby dievčatko videly. Malenka zaľúbila sa jim veľmi a lutovaly ju, že sa má vydať dolu do domu ku starej hnusnej ropuche. Chceli ju vysvobodiť, a hneď pribehly a obtočily pod vodou list kopytníkový a prehrýzaly svojimi zúbkami lodyhu, a list s Malenkou odplával do potoka a plával prúdom ďaleko, ďaleko, tak že ropucha Malenku dohoniť nemohla.

Malenka plavila sa popri mnohých mestách, a ptáčkovia, ktorí sedeli po brehoch, v krovinách jako uzreli, volali hlasno:

„Jaké to švarné dievčatko!“

Malenka plavila sa ďalej a ďalej a vykonala ďalekú cestu. Biely švarný motýľok obletoval ju ustavične, a konečne zletel na list, na ktorom sa Malenka plavila. Preto že sa mu ľúbila, bol veľmi rád, že ju stará ropucha nedohonila. Kade sa Malenka plavila, bola krásna krajinka; slnko svietilo na vodu, a voda bola jasná jako najčistejšie zlato. Malenka bola potešená, že k nej motýľok zletel, odopila si pásik, pripevnila ho na jednom konci k motýľkovi a na druhom k listu, a list letel po vode teraz o mnoho rýchlejšie a ona letela s ním.

O nedlho priletel veľký chrúst; keď ju zočil, objal ju okolo štíhleho tielka a odletel s ňou na strom. List plával ďalej po vode a motýľ k listu úviazaný letel s ním i nemohol sa od lístku odtrhnúť. Malenka vidiac, kam ju chrúst odnáša, nalakala sa veľmi, a lutovala motýľka, že ho k listu priviazala.

„Ubohý!“ vzdychala, „zhynie hladom, jestli z väzby vysvobodený nebude!“

Ale chrúst nevšiml si toho, i posadil sa s ňou na strome na mohutný list, dával jej piť sladkú šťavu z kvetín a lichočil jej, že je veľmi švarná, ačkoľvek ani najmenej

podobnosti s chrústom nemá. O chvíľku prileteli ostatní chrústi, ktorí bývali na tom istom strome, na návštevu k Malenke a panie babky vrtiac rožkami hovorily o nej všeličo.

„Jaká to biedna stvora. Má len dve nožičky, a rožky ani nemá“ ozvala sa jedna slečna.

„Má tielko jako človek! Fúj, jaká je špatná,“ zabručaly staršie panie.

No Malenka bola utúšené dievčatko. I chrúst, ktorý ju uniesol, bol tej mienky; ale keď ostatní inak hovorili, uveril konečne, že je špatná, nechcel ju viac, i dal jej na vôľu, aby šla, kam ju oči povedú a nohy ponosú. I zletel s ňou zo stromu a posadil na sirótku. Ubohá plakala, že je tak špatná, že ju ani chrúst mať nechce. Ale krásna bola preca a švarná a pôvabná jako najkrajší lístok ružový.

Celé leto žila ubohá samotná jako ten prst v lese; uplietla si z trávičiek postielku a zavesila ju pod veľký list datelinový; tam aspon bola ukrytá proti vetrom a dažďu. Za pokrm mávala mäd z kvieťa, a za nápoj rosičku, ktorá sa jasala na kvietkach lebo na tráve.

Minulo leto a prišla jaseň a po jaseňi prišla zima, zima dlhá a studená.

Ptáčkovia, čo tak krásne spievali, dávno už odleteli, kvietky ťvädly a stromy bóly bez listov. Široký list datelinový, pod ktorým svoj príbytok mala, uvadol a zakrútil sa a ona mrazom chradla, lebo mala šatôčky tenké a roztrhané. Mala tielko útle a slabušké i myslela, že zamrzne. Začalo sňažiť; každý páper snažný i ten najmenší kedykoľvek na ňu padol, bol jej úpinou lopatou sňahu, preto že bola malilínka jako malíčok. I zaobalila sa do zvädnutého listu, ale nemohla sa zohriať i triasla sa zimou na celom tele.

Hneď pri lese, v ktorom teraz bývala, bola veľká roľa, teraz len holé strnisko, ale Malenke zdalo sa to byť veľkým lesom, keď zimou sa trasúc po strnisku kráčala. I prišla k dvierkam malej chalupky, v ktorej polnia myška bývala v teplom útulku. Myška mala pod strniskom izbičku, plnú žita a vedľa kuchynku a komôrku. Ubohá Malenka zastala

si jako žobráčka pri dvierkach a prosila, aby jej dali almužničku — semičko jačmeňa, lebo od dvoch dní ani kústička v ústach nemala.

„Ubohé dieťa!“ prehovorila k nej myška, stará, veľmi hodná polnia myš, „poď, poď do teplej izbičky a ostaň u mňa na obed.“

A ponevác sa jej Malenka zalúbila, hovorila ďalej:

„Môžeš u mňa ostať cez zimu, ale bud čistotnou a poriadnou a rozprávaj mi povesti; rada jich počúvam.“

Malenka bola starej myši po vôli a dobre sa jej vodilo.

„Dnes dostaneme návštevu,“ hovorila raz myška, „prijde k nám pán sused, ktorý každý týždeň raz ku mne chodievá. Lepšie sa opatruje jako ja; v dome má veľké izby a nosí pekný kožuch z čierneho baršoňu. Keby ta chcel za ženu pojať, bola by si zapotrebná; ale má chybný zrak. Vyprávaj mu len najkrajšie poviedky, ktoré znáš.“

Ale Malenke nelúbil sa pán sused, nechcela zaň ísť, preto že bol krtok. Pán sused prišiel v čiernom baršoňovom kožuchu na návštevu; jako jej myška rozprávala, bol sused veľmi bohatý a veľmi učený; jeho obydlie, kuchyňa a pivnice bóly dvacaťkrát väčšie, lež jaké mala myška; nečomu sa i naučil, bol pán opatrný, ale nemohol vystáť slnko a kvieťa a hanil jich, lebo jich nikdy nevidel. Malenka musela zaspievať a zaspievala dve piesne, najprv: „V slzách matička sedela“ a potom „Nitra, milá Nitra.“ Pre jej krásny spev zalúbil si krtok Malenku, ale jako muž prozretelný neprezradil sa ani slovom.

Nedlho pred touto návštevou vyhrabal si sused chodbu zo svojho domu do chalupky susedkinej a dovolil jej i Malenke, aby sa tam prechádzaly, keď jim lúbo bude. I riekol jim, aby sa nebály ptáka, ktorý v chodbe ležal, on zamrzol vraj na začiatku zimy a tam bol pochovaný. Chcel jim ho ukázať i vzal do rypáčku hnilú triestičku, ktorá po tme jako oheň svieti; išiel napred a svietil jim. Keď prišli po dlhej tmavej chodbe až k miestu, kde mŕtvý pták ležal, oprel sa celou silou o strop chodby, odhrabal

zem tak, že sa tam urobila veľká diera, do ktorej svetlo padalo. Prosred chodby ležala mrtvá lastovička, krýdelká mala k tielku pritlačené, hlavičku a nôžky pod bruškom v perí ukryté a bolo vidieť, že ubohý ptáčik zimou zhylnul. Malenka lutovala ho veľmi, lebo mala rada ptáčkov, čo v lete tak krásne spievali a ju tešievali.

Sused krtek kopil do lastovičky i riekol:

„Teraz už nešteboe. Na polutovanie sú takí ptáci! Chvála Bohu, že moje deti nie sú ptákami. Taký ubohý operenec nezná len trochu pišťať a v zime hynie hladom!“

„Máte pravdu, sused, veď ste múdry pán,“ prisvedčila myška. „Čo má taký ptáčik zo svojho spievania, keď ho zima prikváči? Trpí hlad a zimu a to má byť šťastný život, život panský!“

Malenka nepreriekla ani slovíčka; keď sa ale sused krtek a pani myška od ptáka odvrátili, naklonila sa k mrtvole ubohej lastovičky, odkryla jej hlavičku pierkami zakrytú a polúbila ju na zatvorené očká.

„Asnaď je to ten ptáčik, čo mi v lete tak prekrásne zaspieval? Ah, jakú radosť spôsobil mi svojou piesenkou, ubohý milý ptáčik!“

Krtek zasypal dieru, ktorou to Božie slniečko do chodby nazeralo a odprevadil myšku a Malenku domov.

Na druhý deň v noci nemohla Malenka nijako zaspáť. Vstala, uplietla zo sena pekúny koberec, z mäkkej bavlny podúšku a išla ku hrobu ubohej lastovičky; i zaobalila ju do koberca a položila ju na mäkkú podúšku, aby ubohá v zemi teplý odpočinok mala.

„S Bohom, milé ptáčatko, s Bohom!“ hovorila. „Ďakujem ti za tie krásne piesenky, ktoré si nám spievalo, keď stromovia kvitlo a slnko Božie nás ohrievalo!“

I zklonila hlavu až k prsam ubohého ptáka; no, jak sa nalakala, keď počula, že sa tam nečo ozýva. Ozývalo sa srdce ptáčata. Lastovička nebola mrtvá, bola len zimou zmorená, a teplotou rozohriata prichádzala k životu.

V jaseňi odletujú lastovičky do južných, teplých krajín, na vysokých váziach chrámových shromažďujúc sa k odleteniu; ale ktorá

ku krdlu nepriletí na čas a kde tu sa opozdí, tú zastihnú mrazy a ona zimou stuhlá padne na zem a najde hrob svoj v studenom sňahu.

Malenka nalakala sa veľmi, lebo ptáčok bol proti nej veľkého a silného tela; no dodala si smelosti, zaobalila úbohú lastovičku ešte lepšie do bavlny, bežala pre lístoček, ktorým sa prikryvala a prikryla nim hlavičku ptáčka, ktorý zase k sebe prichádzal.

Druhú noc navštívila potajme zase lastovičku, ktorá medzitým celkom ožila, ale veľmi slabá bola. Len na maličkú chvíľku mohla očká otvoriť a na dievčatko pozreť, ktoré pred ňou stálo a slabo skvejúcou sa hubou si svietilo, preto že iného svetla nemalo. —

„O dieky, dieky za tvoje opatrovanie,“ prehovorila k Malenke slabušká lastovička. „Dieky tebe, švarné dievčatko! Už som sa zohriala a sily sa mi vracajú, a nezadlho budem zase poletovať na krásnom, teplom úslní!“

„O nie,“ hovorila Malenka, „vonku je ešte zima, mráz a sňah. Len zostaň v teplom lôžku a budem ťa opatrovať.“

I doniesla slabému ptáčatu čerstvej vodičky v ružovom lístočku, a lastovička jej rozprávala, jako sa na krýdelku o trnie poranila a že preto tu ostať musela, keď ostatnie lastovičky do teplých krajov odletely. Nemohla poraneným krýdelkom lietať, i padla na na zem a nerozpamätala sa, jako do tej tmavej, podzemnej chodby sa dostala.

Tam ostala cez celú zimu, i belá opatrovaná Malenkou, ktorá lastovičku čo deň viacej milovala. Sused a myška nedozvedeli sa o tom, preto že si nepovšimuli ubohú lastovičku, ktorú nenávideli.

Na jar, jaknáhle slnko lúčami svojimi zem ohrialo, rozlúčila sa lastovička s Malenkou a vyletela dierou od suseda vyhrebauou, ktorú jej Malenka otvorila. Prv lež lastovička odletela, pýtala sa, či by nechcela s ňou ta hore. že ju vezme na chrbát a že s ňou odletí do zeleného hája. No, Malenke napadlo, žeby tajným útekom zarmútila staričkú myšku, ktorá jej tolko dobrodenia robila.

„To nesmiem urobiť, to neurobím!“ odpovedala.

„Teda s Bohom, s Bohom, švarné, dobré dievčatko! Maj sa dobre!“ hovorila lastovička a vyletela hore na krásne úslnie. Malenka hladela za ňou a dala sa do plaču, lebo lastovičku veľmi milovala.

Od toho času, čo lastovička do zeleného hája uletela, bola Malenka veľmi smutná a sužovala sa, že nemohla zpopod zeme hore na teplé slniečko. Žito, zasiaté na poli nad obydľím poľnej myšky bolo už vysoké a husté jako les.

„Teraz v lete,“ hovorila stará myška, „môžeš íť na svojich šatách, ktoré ti dám; lebo pán sused v čiernom baršoňovom kožušku prosil ma vážne o ruku švarnej devy. Dostaneš rúcho a mnoho plátina, keď pôjdeš za suseda.

Malenka musela sadnúť ku kolovrátku a vo dne v noci priasť. Myška najala štyroch pavúkov, ktorí s Malenkou vo dne v noci priadli. Každý večer navštívil jich pán sused v baršoňovom kožušku a stažoval sa, že slnko v lete veľmi hreje, že horúčosťou celá zem zpráchnivie a prial si, aby tomu letu už koniec bol, lebo v jaseň mala byť svatba. Ale Malenka nepriala si, aby bolo po lete, preto že nenávidela suseda. Každý deň ráno i večer stávala zarmútená na prahu, a kedykoľvek vetrom roztvoril sa hustý les žitných klasov, tešievala sa, že zase videla modrý blankyt nebesky, túžila po krásnom a jasnom vozduchu, a jediná jej žiadosť bola, aby zase uzrela lastovičku, ktorú tak veľmi milovala. Ale lastovička nedala sa vidieť, lebo bola ďaleko, ďaleko v zelenom háji.

Jaseň prišla a svatobné rúcho Malenkino bolo dohotovené.

„O mesiac budeš mať svatbu!“ hovorila myška.

Malenka dala sa do usedavého plaču a prosila, aby sa za suseda vydať nemusela.

„Daj si mi Bože!“ usmiala sa stará myška, „len sa neblázni! Neodporuj, lebo poznáš, jaký ostrý je biely myší zubok. Pan sused je muž poriadny a švarný. Taký kožuch z čierneho baršoňu nemá ani kráľovna. Má plné pivnice, plnú kuchyňu, plnú komoru a sýpku! Ďakuj nebesiam, že takého muža dostaneš!“

I mala byť svatba.

Pán sused v baršoňovom kožuchu prišiel pre Malenku, aby ju do svojej domácnosti čo gazdinku odviedol. Hlboko v zemi mala s nim bývať a neuzrieť viac nikdy bieleho dňa a nebeského slnka, ktoré jemu svojou jasnosťou protivné bolo. Ubohé dievča bolo celkom zarmútené! Malo sa navždy rozlúčiť s jasným slniečkom, ktoré počas svojho života u pani myšky aspoň dvaráz denne vídalo, keď ráno a večer na prahu stávalo.

„S Bhom ti dávam, jasné slniečko, s Bohom!“ volalo stojac na prahu a vystieralo svoje ruky po zapádajúcom slniečku a jaseňný vetrík prehánal sa už po strnisku. „S Bohom, s Bohom buď!“ volalo objímajúc slabými ručičkami jasienu, ktorá pred ňou stála. „Pozdrav odo mňa lastovičku, keď ju uvidíš!“

„Švit, švit!“ ozval sa hlások nad jej hlavou, a ona uzrela lastovičku, ktorá okolo letela. Lastovička zazrela Malenku, zaradovala sa a čakala, či sa jej prihovori. Malenka jej hneď rozprávala, že má mať svatbu so škaredým susedom v baršoňovom kožušku, že má s nim bývať hlboko pod zemou, kam slnečné lúče nikdy nepreniknú; hovorila, že ho nenávidí a bola smutná a veľmi plakala.

„Sňah a mráz sa blíži — zima prichádza,“ hovorila lastovička, „a ja letím do teplejších krajín. Či bys nechcelo so mnou, milé dievčatko? Sadni si na môj chrbát, pásom svojím priviaž sa ku mne a uletíme tomu škaredníkovi ďaleko, ďaleko ponad hory a doly, ponad krajiny a vodu, do krajín teplejších, kde slnko svieti ešte o mnoho krajšie než tu, kde je večné leto a kviefa krásne kvitne cez celý rok. Poleť so mnou. Švarné dievčatko! Tys mi zachovala, zachránila život, keď som zimou celá zkrahlá hlboko v tmavej zemi umreť mala!“

„Áno, áno, poletím s tebou!“ zvolala radostne Malenka a sadla si na chrbát lastovičkin, priviazala sa svojim páskom k opeřenému tielku lastovičky, a už letely povetrim vysoko nad krovinami a vodami, nad vysokými horami, sňahom a ladom večne pokrytými. Vysoko v povetří bolo chladno, že sa dievčatko až zimou triaslo; i vlezlo pod la-

stovičino krydlo a len hlavičkou vykukávalo, aby videlo velebu Božieho sveta.

Priletely do teplejších krajín. Tam svietilo slniečko jasnejšie než u nás, nebeský blankyt bol dvaráz vyššie než u nás, a na kriáčkoch rástly najkrásnejšie hrozná zelené a modré. V hájoch citrónových, pomarančových a datľových, v palmových a myrtových roznášaly sa vône najľubeznejšie, a utešené diety ihraly sa s pestrými motýlkami.

Ale lastovička letela ešte ďalej a tam bolo ešte krásnejšie. Pod zeleným stromovým na brehu nebového jazera stál hrad z jako sňah bieleho mramoru od veľmi dávnych časov. Okolo vysokých stĺpov vinul sa vinič, hniezda lastovičie visely na korunách stĺpov mramorových a v jednom z týchto hniezdočiek ubytovala sa lastovička, ktorá dievčatko odniesla.

„Tu je môj domček,“ hovorila lastovička, „ale keď chceš bývať pod nektorou z najkrásnejších kvetín, čo tam dolu rastú, znesiem ťa a tam budeš sa mať veľmi dobre, ako tvoje srdiečko si zažiada.“

Oj, jaká to krásna!“ zvolala Malenka celá bez seba od radosti, i tleskala ručkami.

Tam dolu ležal veľký stĺp z bieleho mramoru vo troch kusoch, preto že sa zvalil a rozlomil. V rozpuklinách tohto stĺpu rástly najkrásnejšie biele kvetinky — lalije. Lastovička zniesla Malenku dolu a posadila ju na široký lalijový list. Ale jak zadivilo sa dievčatko, keď zahliadlo mládenčoka, ktorý sedel v kvetine, mládenčoka bieleho, priezračného jako perlička. Na hlavinke mal zlatú korunku a krásne krydelká blyštaly sa na ramenách. Nebol väčší než Malenka. Každá kvetinka, každý kalíšok mal takého mládenčoka alebo takú maličkú dievčinku: ale ten

prvý mládenček bol nad všetkými kráľom a pánom.

„Nebesia, jaký je krásny!“ pošepkala Malenka lastovičke. A švarný kráľovský mládenček veľmi sa nalakal, lebo lastovička bola proti nemu pták velikán. Ale keď uzrel Malenku, utíšil sa a zaradoval; také divotvorne krásne dievčatko nikdy ešte nevidel! I vzal korunku z hlavy, postavil ju Malenke na hlavičku a pýtal sa jej, ako sa menuje a či chce byť jeho žienkou a kráľovnou všetkých kvietkov. To bol detský ¹⁾, to bol mladý zat celkom inakší než syn starej ropuchy a pán sused myškin v baršoňovom kožušku. Malenka nedala mu košík a hneď prichádzali z kvetín páni a paničky, malilinké a švarné osôbky, že milo bolo na ne pozeraf. Každý pán a každá panička doniesli Malenke skvostné dárky; najkrásnejší dar zo všetkých boli dve krydelká od bielej mušky. Krydelká boli hneď upevnené na ramienka Malenkine, aby z kvetinky na kvetinku lietaf mohla. Bolo tu pre ňu radosti!

A lastovička sedela vo svojom hniezdočku vysoko na korunke mramorového stĺpu a spievala, čo najkrajšie znala, ale v svojom srdiečku bola zarmútená, lebo milovala Malenku a nerada by sa s ňou bola rozlúčila.

„Malenka, nebudeš sa už tak volaf,“ hovoril k nej kráľ kvetín, „to meno nenie pekné. My ťa budeme volaf Mája.“

„S Bohom, s Bohom!“ volala lastovička a odletela z teplej krajinky ťa, zkaďe bola priletela. Navrátiac sa do svojej vlasti, ubytovala sa do svojho hniezdočka nad oknom nevelkého dómku a rozprávala domácim ľuďom túto celú poviestku, aby nebola zabudnutá.

¹⁾ „Detský“ menuje sa v Detve mládenec.

Preložil *Sytniansky*.

Archimandrit Dučič.

(Vyobrazenie na strane 33.)

Bude tomu skoro dva roky, čo Srbi v Hercegovine a Bosne rozvili zástavu svojby a oružím junáctva odiati s handžarom a dieferdanom v ruke ztriasli zo seba zhrdza-

vené okovy, v ktorých od stá rokov robotovať jim bolo súdeno fanatickému Turkovi. A poprední borcovia za neodvislosť utlačenej ráje trpeli a prežili v nerovnej tej borbe mnoho

no oni znali znášat každú nerest junácky a so srdcom plným nádeje hladeli v úsrety lepšej budúcnosti. I nebola marná jich nádej. Veď zahrnely delá i z brd rytierskej Čiernej Hory a z úrodných krajov junáckeho Srbska: a sbratrení Srbi tvorili vospolne divy udatnosti. —

Medzi vodcami, ktorí sa hneď na počiatku povstania hercegovinsko-bosenského vyznačili, sretáme sa i s bohatierskym archimandritom Dučićom, ktorého podobizeň na záhlaví čísla tohto podávame.

Keď Srbsko vojnu vypovedalo Turecku. pridelený bol statočný a ohnivý vodca povstalcov Ničifor Dučić ku boku neobyčajnými vojanskými vedomosťami osvedčeného vodca ibarskej armády, Zacha. Tu vidíme Dučića udatne bojovať proti presile pruského renegata Mehmed Ali bašu. Zach podáva svoju prvú zprávu zo dňa 10. júla, v ktorej dokazuje, že ibarská armáda, vzdor tomu, že mala tak vytečných a zmužilých vodcov, jakým bol i Dučić, nemohla ku predu postúpiť následkom obťažných hôrnych pochodov a ťažkých zápasov, ktoré musela podstúpiť pred tureckými hradbami. Zpráva táto znela: „Sbor Archimandrita Dučića prešiel dňa 7. júla (1876) cez rieku Unac, ktorá tvorí hranicu medzi územím srbským a tureckým. Ponevác rieka bola veľmi rozvodnená, bolo veľmi nesnadno naleznúť príhodné miesto k prebrodeniu na druhú stranu. Konečne rozhodol sa Dučić pre prechod pri Rastoe nad brodom kokynským. Okolo tretej hodiny odpoľudnia stál už celý sbor na území tureckom. Pri Krivom Dole odpočinuli si bojovníci, i dali sa na pochod k Novej Varoši, ktorá je hodinu cesty od tej rieky vzdialená.

Zmocnili sa niekoľkých vojansky dôležitých miest i rozostavili vatrenu mažiariov. Nepriateľ zbadal to, i poslal niekoľko menších oddelení, aby nás znepokojovali, čo asi dve hodiny trvalo. Budúceho dňa, o druhej hod. ráno, útokom hnalo naše vojsko na Turkov, zahnilo jich a zmocnilo sa nektorých opevnení. Turci ustúpili do silných hradieb pri Novej Varoši a počali výdatnú strelbu z diel a pušiek. My odporovali s úspechom a malé naše delá zapríčinily nepriateľovi značné škody. O druhej hodine odpoľudnia prišla Turkom pomoc z Kladnice, Prijepolje a Kolašina. My zápasili ďalej a udržali sme sa v postavení Turkom odňatom. Okolo polnoci na 9. júla mali sme vojanskú poradu a uzavreli sme obsadiť posíciu medzi Sjenicou a Novou Varošou. Dňa 9. zahnali sme Turkov po krátkom boji pri Radoni, čo nepriateľa veľmi prekvapilo. Vo troch dňoch zahnali sme Turkov z hradieb pri Rutoši, Kamenici, na Crnom vrchu, na Tikve, Teferine a Vraňanoch: ukoristili sme potraviny, dobytok, stáry a iné predmety. V zápase pri Novej Varoši mali sme 8 mrtvých, 32 ranených, medzi tymito bol i poručík Todor Jovanovič. Tiež archimandrit Dučić bol laško na ruke poranený. Turci mali 96 mrtvých a 120 ranených. Turci stavali v ohradách svojich kresťanské ženy a deti proti našej strelbe, čím mnoho z nich bolo usmrteno. Novú Varos sme obklúčili.“

Archimandrit Ničifor Dučić je jeden z najudatnejších bojovníkov. V bitke pri dobývaní opevneného tábora pri Rutoši bol on s krížom v ruke jeden z prvých bojovníkov na hradbách nepriateľských.

Pevnosť Velký Zvorník na Drine.

(Vyobrazenie na strane 44—45.)

Na ľavom brehu Driny, ktorá deli Bosnu od kniežatstva Srbského, vojvodi nad riekou a okolím turecká pevnosť Velký Zvorník. Pevnosť tato vystavená je na strmej, nedostupnej skale. Hradby sú síce troch už porúchané: no pevnosť je hlavne prirodzenou

svojou polohou chránená. Pod pevnosťou, ktorej hradby tiahnu sa od úpätia až k temenu vysokého brala, leží mesto asi 8000 tureckých obyvateľov počítajúce, ktorí živia sa hlavne lúpežou a vydieraním ráje. Mesto pozostáva, jako obyčajne všetky turecké mestá,

z biednych a špinavých chatrč. O Zvorník vedeno bol už dlho spor medzi Srbskom a Tureckom. Na pravom brehu Driny nachádza sa totiž malá pevnosť, skoro jednoduché predmestie rečenej pevnosti, tak zvaný Malý Zvorník a Srbi mali dľa smluvy z r. 1862 úplné právo na pevnosť tú, ktorú avšak Turci nikdy jim vydať nechceli, pokiaľ pod jej ochranou mohli pohodlne v Srbsku lúpežní a kradnúť. Malý Zvorník bol pri vypuknutí terajšej vojny od Srbov dobytý a posádka turecká zahnaná cez Drinu. Proti Velikému Zvorníku vytiahli síce Srbi, ale nemajúc ťažké obliehacie delá, upustili od obliehania. Srbské granáty zapálili časť mesta a pevnosti. Posádka turecká počítuje sa vo Zvorníku na 3000 bojovníkov.

Drobnosti.

Edhem baša, ktorý nedávno miesto Midhatovo čo veľvezír zaujal, narodil sa r. 1823 na greckom ostrove Chios z chudobných čerkeských rodičov. Čo chlapec dostal sa do domu povestného Khoreva bašu v Carihrade, kde po dlhší čas otročké služby konal. Pán jeho upozoroval, že nový otrok nad všetkých ostatných vyniká. Preto zaumienil si, že ho dá vyučiť. Už r. 1832 odchádzal bývalý otrok so štyrmi inými čerkeskými chlapcami pod dozorom Francúza Amadea Jouberta do Paríža, aby sa tam s vedami európskymi soznámil. Roku 1835 počal Edhem študovať baníctvo. I precestoval pre ten účel Franciu, Švajčiarsko a Nemecko. Roku 1839 navrátil sa do Carihradu, kde Khosrev baša vymenoval ho stotníkom v generálnom štábe. Tu získal si priazeň hlavne svojimi topografickými prácami a zo stotníka stal sa vrchníkom. Roku 1849 menoval ho sultán Abdul Medžid pobočníkom a od toho času svietila hviezda šťastia jeho plným leskom. Skoro stal sa plukovníkom divisie a konečne chefom vojenského domu sultánovho, ktorého r. 1850 po ceste Malou Asiou odprevádzal. R. 1854 poslal ho sultán do Srbska, kde odovzdal kniežatu Alexandrovi Karadževićovi cisársky „hatiserif.“ ktorým sultán svobodu a práva Srbska znovu potvrdzoval. Dvorné pletky pozbavily ho služby v sultánovom paláci, avšak na náhradu za to menoval ho sultán r. 1856 členom štátnej rady, v ktorej hodnosti dlhé roky sotrvával. Po prepustení ministra zahraničných záležitostí Ali bašu, zaujal jeho úrad, obdržiac titul „mušira“ polného maršala. Po prepustení z ministerstva bol členom posla-

nectva v rozličných krajinách, až konečne vlnil v lete menovaný bol vyslancom v Berlíne. Ztade bol povolaný ku konferencii, aby čo druhý plnomocník porty s vyslancami Európy vyjednával. Teraz stal sa nástupcom Midhata, kto zná, jak na dlho?

Prisaha Číňanov. Sluha do Londýna nedávno zavítavšieho vyslanectva Čínskeho na verejnej alicí opilcom bol napadnutý. Opilec odovzdaný bol súdu. Žalobník mal pred výsluchom prisahať. Čo čínskym spôsobom takto vykonal: keď Číňan pokľakol, roztlčený bol pred ním tanierik, i opakoval slová čínsky jemu predriekané: „Pravdu hovoriť budeš, pravdu čistiť: tanier ten je roztlčený; keď pravdu nepovieš, bude duša tvoja jako ten tanier roztlčená.“

Jako bojujú Černohorci? Na úzkom pruhu pašalíku novopazarského, ktorý delí Čiernu Horu od Srbska, rozprestiera sa územie kmenu Vasojevičov, ktorý čiastočne patrí k Hore a čiastočne k Turecku. Územie tureckých Vasojevičov hája proti Čiernej Hore štyri pevnosti, či kule, ktoré sa menujú Kruševo, Podimlje, Previja a Suteska. V prvej polovici mesiaca septembra zmocnili sa Černohorci týchto kúl podivným spôsobom. Vojvoda Miljan Vuković videl, že kuly tie bez značných ztrát dobyť nemožno; i premýšľal o spôsobe, jako by jich lacno dostať mohol. I dal zhotoviť veľmi pevné dva vozy, ktoré byly z oboch strán, z predku i z hora oruženie štítami zo silných bukových halúz, aby jim puška nemohla ublížiť. Taký voz mal i so štítom sedem stóp výšky a mohlo sa na ňom viezť desať ľudí. Do vozu dané byly handry

a kúdele, namočené v kolomaz a petrolej, ďalej smolné triesky, ponorené v nádoby, naplnené petrolejom a na jednom konci v škrípec rozštiepené, konečne strelný prach, zasýť do vreciek z hovädzej kože. Vozy boli rozobrané a vojaci doniesli jednotlivé časti až na blízko kuly Kruševa. Vozy sa složily a do každého vstúpilo 10 junákov. Pomali potiskované byly vozy proti kule tak, že na každom štyria mužovia dlhými žrdami o zem sa opierali a voz podobným spôsobom pohybovali, jako robia naši pltníci, keď plť narazí na piesok. Vojvoda Miljan rozdelil svoje čety, aby mohol vozovú výpravu podporovať ohňom. Turci pálili na blízke sa drevené netvory, nepochopujúc, čo by to k nim liezlo. Na jich palbu odpovedali Černohorci, ukrytí v zálohách. Kulu bránilo vyše 30 Turkov pod veliteľom Mahmud begom Redžepagovičom. Náčelnikom vozovej výpravy bol Trako Mikyč. Výprava nedbala na prudkú strelbu z kuly a priblížila sa až ku samým ohradám. Trako Mikyč dal hodiť na strechu prvý smolný škrípec, držiaci kolomazom a petrolejom nasýtenú kúdel. Turci zostrelili ju drieb, lež sa mohla strecha zapáliť. Mikyč dal horiacu kúdel vložiť do otvoru pod strechou. Strecha sa chytila, ale Turci priskočili a oheň zahasili. Trako dal pod strechu vložiť vrecko so strelným prachom a zapáliť. Zahúkol výstrel jako z dela i vyhodaná bola časť strechy do povetria. Turecké pušky umíkalý. I vložené bolo pod strechu druhé vrecko a celá strecha bola rozhodená. Turecké pušky zamĺkly. Černohorci vyskočili z vozov, rozbili vráta a vnikli do vniutra. Ktorí z posádky chceli sa poddať, boli zajatí, ostatní boli po-

rúbaní; niekoľko zahynulo jich v plameni. Za tri hodiny bola kula srovnaná so zemou. Medzi zajatými bol i Mahmud beg Redžepagič. Podobný osud zastihol i ostanie tri kuly. Keď na Cetyň dovedení boli zajatí počtom asi 160 a medzi nimi niekoľko begov Redžepagičov, prepustil jich vojvoda Miljan, rieknuť: „Nechajte, aby si nizamovia strážili kuly a vy poturčenci strážte strechy nad hlavami.“ Z odvážlivých Černohorcov nezahynul ani jeden. Miljan daroval jim najkrajšie zbrane, ktoré vydobyli. Hrdinská neohrozenosť vozovej výpravy bude iste ospievaná národnou srbskou piesňou.

Bulharský chlapec jedonáastroční, ktorému pošastilo sa ujsť pred hrôzami, tropeňými „kultúrny“ Turky v jeho vlasti, nachádza sa teraz v Moskve. Rodičia chlapcovi, ktorý menuje sa Topanov, boli od Turkov zavraždení, keď tito zúrili v jeho rodisku Koprinstici: dom bol spálený so všetkým, čo sa v ňom nachádzalo. Šťastnou náhodou ukryl sa chlapec pred hordou divochov tureckých a tak ušiel istej smrti. S jakýmsi vozom dostal sa do Carihradu a tam ukryl sa na ruskom parníku, ktorý sa k odplaveniu chystal. Keď sa parník na širokom mori nachádzal, našli chlapca. Súcitný kapitán vzal ho so sebou do Odessy, kde „spolok pre vypomoc Bulharom“ pre prvý čas ho ubytoval a do Moskvy neskôr poslal. Teraz žije u jedného zo svojich krajanov, ktorý obrátil sa na dámske oddelenie slovanského dobročinného komitétu s prosbou, aby mladík, ktorý javí veľmi dobré schopnosti, bol daný do niektorej školy.

Literatúra a umenie.

Slovenský Letopis pre históriu, topografiu, archaeologiu a ethnografiu. Redaktor a vydavateľ Fr. V. Sasínek. Roč. I. sošit 4. V Skalici. Tlačou Jozefa Škarniela 1876. Predplatná cena na celý rok 3 zl., pre chudobných učiteľov a žiakov 2 zl.

Pútnik svätovojeťský, kalendár pre katolíckych Slovákov v Uhorsku, vydaný od Spolku sv. Vojtecha na obyčajný, 365 dní

majúci rok po narodení Krista Pána 1877. Redaktor Juraj Slotta. Číslo kníh spolkových 12. V Trnave, 1876. Tlačou Z. Wintera. Nákladom spolku sv. Vojtecha. Strán 80; cena 30 kr. r. č.

Katolícky Spevníček ku každodennej potrebe mládeže školskej a ľudu kresťanského — S dodatkom najpotrebnejších modlitieb. Sostavil a vydal Theodor Lach-

mann, kaplán Búr Sv. Mikulášsky. Druhé vydanie. Š odobrením duchovnej vrchnosti. V Skalici. Tlačou Joz. Škarnicla, 1876. XVI; str. 208, cena 30 kr.

Nápevy ku Katolíckemu Spevníčku. Usporiadal Theodor Lachmann, IV; str. 16, cena 1 zl. r. č. — Oba spisy sú k dostaniu u vydavateľa v Búr Sv. Mikuláši, (o. p. Sassin, via Hohenau.)

Grošová knižnica pre slovenskú mládež. Sväzok I: Prostonárodné slovenské priadky na dedinách. Napísal A. E. T. Viridion, V Uhor. Skalici. Tlačou a nákladom Jozefa Škarnicla. 1876. VIII; str. 16; cena 5 kr. „Pod menom „Grošová knižnica,“ poučeno-zábavné čítanky pre prostonárodnú obzvlášť venkovskú mládež, hojného a rozmanitého obsahu a po lacnej cene, z času na čas spisovať a vydávať umienil som si tým účelom, aby sa do rúk čítania a vzdelávania sa chlivej mládeže lacné, i tomu najchudobnejšiemu prístupné, poučné a zábavné čítanky dostaly.“ Tak prihovára sa p. Viridion k obecenstvu. Na zdar!

Obrázkový šlabikár a Prvá čítanka pre školy evanjelické a v. Sostavil a vydal Ján Bežo, učiteľ v Senici. Tlačil Karol Goríšek vo Viedni, 1877. Str. 68; cena? — Od vydavateľa vyšly a sú u neho k dostaniu ešte i nasledujúce školské knihy: **Druhá čítanka a Mluvnica** pre evanj. a v. národné školy. Cena viazaného výtisku 35 kr. **Silozpyt** čili Fyzika pre národné školy. Cena prvého vydania 10 kr., druhého, mnohými obrazcami opatreného vydania 15 kr.

Jih, historicko-romantické obrazy. Sešit 1, 2 a 3. V Praze 1876. Tiskem a nákladem I. L. Kobra. Cena?

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydávateľ Václav Vlček. Roč. VI. — Dílu II. č. 12. V Praze (Ostrovni ulice č. 6. n.) 1876. Předplatná cena 6 zl. r. č. O veľkej dôležitosti listu tohto prehovorili sme už viac ráz i odporúčame ho čo najsnaznejšie ct. obecenstvu svojmu.

Slovanské Listy. Čtrnáctidenník, vychází dne 10. a 25. Ročník III. Vydávateľ Jos. Dürich na Kláštěre u Mnich. Hradiště. Redaktor Ant. Čapek. V Jičíně. Předplatná cena 4 zl. 80 kr.

Obuka u Pjevanju, sostavio Jaroslav Horyna. Na kaanen pisao Dr. Zoch. V Osieku. Op. 22. Cena?

Srbske vojvodje u srbsko-turskom ratu. Srbski vodcovia v srbsko-tureckej válke. Viedeň 1876. Nákladom „Srbadije“ (VIII. Piaristengasse Nro. 49.) Litografoval A. Šubert. Cena 1 zl. 20 kr. Veľký umelecký obraz tento obsahuje podobizne tieto: Milan M. Obrenovič IV., Nikola I., Petrovič Njeguš; generali: M. G. Čerňajev, Ranko Alimpič, Franja Zach a Kosta Š. Protič; vojvodovia: Petar Vukotič, Božo Petrovič, Ilija Plamenac a Mašo Vrbica; plukovníci: Horvatovič, Oreškovič, Ilija Čolak Antič, Teša Nikolič, Valdemar Beker, Miloško Lesjanin; podplukovníci: Sava Gruič, Vljakovič, Kosta Bučević, Gruja Miškovič; major Pajo Putnik a archimendrit N. Dučić.

Listáreň redakcie a administrácie.

P. H. B. v Prahe. Stane sa. Že „Moravská beseda“ zaujíma sa tak horlive slovenskej literatúry, teší nás veľmi. Podporujme sa, sblížujme sa: veď tvoríme jeden česko-slovenský národ. Sláva mládeži, ktorá tak smýšľa, jako Vy, drahý brat náš! Listovne viac! — P. Č. B. v Příb. Posielame Vám objednaných 20 výt. „O.“ Dieky! — P. Š. G. v O. Teda takého strachu nahnať tých 18 výt. „O.“ ktoré do Vašho zatišja doletely? Dobrý to znak pre nás. „Svetla, viac svetla!“ privolať musíme patričným.

Kto vytrvá, spasen bude. Bôh Vás posilňuj! — P. S. H. v H. O. Pozhovenie! Obrazy rozpošleme koncom marca, bo myslíme, že do toho času každý veľactený odberateľ „Orla“ i na tieže utešené obrazy sa predplatí. — P. F. K. v K. Prácu uverejnimе. — P. R. U. v Lipt. Sv. M. Nenáhli tak; nebolo dosiaľ dostatočného času na kritiku. Priš. — P. J. K. v B. Obrazy z Pobaltia čakám. — P. M. B. v P. Co robi cestopis do Tyrolska? Na zdar!

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Detve (Zólyom megye):

Coloročne 4 zl., poloročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učiteľia obdržia „Orla,“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV., V. a VI. „Orla“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dva posledního každého mesiaca na štvorke.

Majiteľ a vydávateľ Andrej Truchlý-Sytniansky. — Knihtlač. účast. spolok v T. Sv. Martine.